

Κέντρο Ερευνών & Μελετών του Πανεπιστημίου Κρήτης

ΚΕΜΕ-ΠΚ

για τις Ανθρωπιστικές, τις Κοινωνικές & τις Επιστήμες της Αγωγής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Brown Bag Seminar

**«Εργασιακή Επισφάλεια, Κοινωνική Ευπάθεια και Νέα Γενιά στην Ελλάδα:
Θεωρητικές Προκείμενες και Ερευνητικά Ευρήματα»**

Μαρία Δρακάκη (Κοινωνιολόγος, Διδάκτωρ Πολιτικής Επιστήμης)
Ερευνήτρια και Field Manager του Κέντρου Πολιτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης (ΚΕΠΕΤ)

Σοφία Σαριδάκη (Υποψήφια Διδάκτωρ Τμ. Πολιτικής Επιστήμης)
Ερευνήτρια στο Κέντρο Πολιτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης (ΚΕΠΕΤ)

Σε συνεργασία με

Νίκο Παπαδάκη

Καθηγητής και Διευθυντής του Κέντρου Πολιτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης (ΚΕΠΕΤ)

Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης του Π.Κ.

Αν. Διευθυντής του ΚΕΜΕ-Π.Κ.

Επιστημονικά Υπεύθυνος του Έργου με ΚΑ 10540

Περίληψη

Αντικείμενο της εισήγησης είναι η διερεύνηση του φαινομένου της εργασιακής επισφάλειας και της κοινωνικής ευπάθειας στον νεανικό πληθυσμό στην Ελλάδα σήμερα.

Η εισήγηση περιλαμβάνει δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, καταρχάς ανακινούνται θεωρητικά ζητήματα και επιχειρούνται εννοιολογικές διασαφήσεις αναφορικά με την επισφαλή εργασία και τις επισφαλείς μορφές απασχόλησης. Εν συνεχεία, αναλύονται συνοπτικά κάποιες κρίσιμες διαστάσεις του φαινομένου σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια αλλά και σε συνάρτηση με τις επιπτώσεις της πανδημίας του COVID-19, ενώ επιχειρείται και μια επισκόπηση της αντίστοιχης κατάστασης των πραγμάτων στην Ελλάδα, με δεδομένους τους μετασχηματισμούς που επήλθαν στην αγορά εργασίας και στην απασχόληση, λόγω της Κρίσης και της συνακόλουθης Ύφεσης.

Στο δεύτερο μέρος της, η εισήγηση εστιάζεται στο υπό εξέλιξη Ερευνητικό Έργο με τίτλο *«Επισφαλής Εργασία και Νέα Γενιά στην Ελλάδα σήμερα: δευτερογενής ποσοτική ανάλυση, πρωτογενής ποιοτική έρευνα πεδίου και ερευνητικά εδραιωμένες προτάσεις πολιτικής»* (ΚΑ 10540) και στα πρώτα του ερευνητικά ευρήματα. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται και αναλύονται το βασικό μεθοδολογικό πλαίσιο και τα ευρήματα της ολοκληρωμένης δευτερογενούς ποσοτικής ανάλυσης του, υπό εξέλιξη, Ερευνητικού Έργου. Επίσης, παρουσιάζονται τα πρώτα ερευνητικά ευρήματα της πρωτογενούς ποιοτικής έρευνας του Έργου, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη.

Τέλος, με βάση τα προαναφερθέντα, επιχειρείται μια συνοπτική αποτύπωση της κατάστασης των πραγμάτων σε σχέση με την επισφαλή εργασία και την νέα γενιά στην Ελλάδα. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στους όρους συγκρότησης της σχέσης/συσχέτισης μεταξύ της εργασιακής επισφάλειας και της νέας γενιάς και συνακόλουθα στις επιπτώσεις του φαινομένου στους βιογραφικούς σχεδιασμούς και στις βιοτικές τροχιές των νέων.

Το συγκεκριμένο Ερευνητικό Έργο υλοποιείται από ερευνητική ομάδα του ΚΕΠΕΤ του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Κρήτης, με Ε.Υ. τον Καθηγητή Νίκο Παπαδάκη, και εντάχθηκε με την με ΑΠ 117/14-01-2020 Απόφαση Ένταξης στο Ε.Π. ΑΝΑΔΕΔΒΜ (με κωδικό ΟΠΣ MIS 5048510). Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-ESF) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση».

1. Εισαγωγή

- Αναμφίβολα, η παρατεταμένη (δεκαετής) οικονομική ύφεση και τα αυστηρά δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν στο πλαίσιο των Μεσοπρόθεσμων Πλαισίων Δημοσιονομικής Στρατηγικής (Μνημόνια) στην Ελλάδα επέφεραν μία σειρά από δραματικές μεταβολές στα πεδία της οικονομίας και της απασχόλησης, απορρυθμίζοντας εντελώς την αγορά εργασίας, εκτοξεύοντας κατακόρυφα τα ποσοστά ανεργίας, και ιδίως της νεανικής ανεργίας και του μεγαλύτερου ηλικιακά εργατικού δυναμικού (55-64 ετών), έχοντας άμεση επίπτωση στον κοινωνικό ιστό της χώρας και, κατά συνέπεια στον κοινωνικό μετασχηματισμό της.
- **Η Κρίση επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση των πραγμάτων στην αγορά εργασίας, προκαλώντας μία σειρά από μεταβολές και τροποποιήσεις σε σχέση με τις συνιστώσες του πεδίου της εργασίας και της εργασιακές συνθήκες, -προκαλώντας μεταξύ άλλων και την σταδιακή διεύρυνση της επισφαλούς εργασίας-**
- Το προαναφερθέν δυσχερές κοινωνικο-οικονομικό και εργασιακό πλαίσιο που διαμορφώθηκε σε εθνικό επίπεδο αλλά και στο μείζον πεδίο της απασχόλησης, δυστυχώς ως αναπόφευκτη επίπτωση της παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης και των μέτρων αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας που ελήφθησαν για την αντιμετώπισή της (βλ. αναλυτικά Papadakis et al., 2017a: 6-8; Papadakis et al., 2020; Featherstone, 2011: 202; Matsaganis, 2013: 3; OECD, 2014: 1), θεωρούμε ότι επέφερε μία σταδιακή κοινωνική μεταβολή στον κοινωνικό ιστό της Ελλάδας (όπως και σε κάποιες άλλες χώρες, ιδίως του Ευρωπαϊκού Νότου), με τη νέα γενιά να **«βρίσκεται στην αιχμή των μετασχηματισμών στην αγορά εργασίας, συμπεριλαμβανομένης της διεύρυνσης επισφαλών μορφών εργασίας»** (βλ. Green 2017: 7, όπ. αναφ. στο Παπαδάκης, 2018: 6),

- καθώς επίσης και της διεύρυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων, της συρρίκνωσης του Κράτους Πρόνοιας και συνακόλουθα της αύξησης των ποσοστών της ένδειας, -ευθέως συσχετισμένης με την κατακόρυφη αύξηση των ποσοστών ανεργίας του πληθυσμού- (βλ. αναλυτικά Papadakis et al, 2020; Papadakis et al., 2017a: 6-11; Papadakis et al., 2017b: 10-11; Kotroyannos et al., 2015: 269; Matsaganis, 2013: 10-12; Matsaganis, 2011: 510).
- Η προαναφερθείσα διαπίστωση αναμφίβολα συνδέεται με την ραγδαία διεύρυνση του φαινομένου της επισφαλούς εργασίας και της αύξησης των επισφαλών μορφών εργασίας στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια των ετών της οικονομικής ύφεσης, στις οποίες εξ ανάγκης η νέα γενιά αρκετά συχνά στρέφεται, ως μοναδική εναλλακτική λύση, προκειμένου να ξεφύγει από ή να μην υποπέσει στην ανεργία (Παπαδάκης κ.ά., 2016: 65).
- Με άλλα λόγια, έχει δημιουργηθεί μία νέα συνθήκη στην αγορά εργασίας, στο πλαίσιο της οποίας κυριαρχούν πλέον μορφές εργασίας που χαρακτηρίζονται από επισφάλεια και ελαστικότητα όπως η μερική απασχόληση, η εκ περιτροπής απασχόληση, η αδήλωτη εργασία κ.λπ..

2. Θεωρητικές Προκείμενες

- Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στην επισφάλεια, ως όρος, εννοιολογικά σχετίζεται και συνδέεται με τους μετασχηματισμούς που λαμβάνουν χώρα στην αγορά εργασίας και στην παραγωγική διαδικασία (Σπυριδάκης, 2018: 17).
- Γενικότερα, όμως, με τον όρο επισφαλής εργασία νοείται *«η εργασία που είναι αβέβαιη, ασταθής και ανασφαλής και στην οποία οι εργαζόμενοι/ες φέρουν τους κινδύνους της εργασίας... και λαμβάνουν περιορισμένες κοινωνικές παροχές και νόμιμη προστασία»* (Kalleberg & Vallas 2017: 1).
- Επιπροσθέτως, ένα αυξανόμενο ποσοστό του πληθυσμού, ιδίως νέων, ακόμη και αν εργάζονται *«απασχολούνται όλο και περισσότερο σε θέσεις προσωρινής και χαμηλής ειδίκευσης... Οι επιπτώσεις της επισφαλούς απασχόλησης είναι ιδιαίτερα αρνητικές και επίμονες στους νέους εργαζόμενους, καθώς είναι πιθανές δύσκολες πρώιμες εμπειρίες μετάβασης στην εργασία να συσχετιστούν με την επιδείνωση των μακροπρόθεσμων πιθανοτήτων ζωής»* (Lodovici & Semenza, 2012: 7).
- Πιο συγκεκριμένα, το φαινόμενο της επισφαλούς απασχόλησης αλλά και η έντασή του σχετίζεται και συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με παραμέτρους, όπως η αναντιστοιχία δεξιοτήτων και αγοράς εργασίας (όπως στην περίπτωση της Ιταλίας), απορυθμισμένες αγορές εργασίας (όπως στην περίπτωση της Ελλάδας), και τυχαίες μεταβάσεις, όπου *«οι τροχιές απασχόλησης δεν φαίνεται να οδηγούν πουθενά και η αίσθηση της παγίδευσης είναι βαθιά ριζωμένη/παγιωμένη»* (Lodovici & Semenza, 2012: 13-14), επί παραδείγματι όπως στην περίπτωση της Ισπανίας.

Οι επισφαλείς μορφές εργασίας δύνανται να κατηγοριοποιηθούν στη βάση δύο μείζονων κατηγοριών απασχόλησης σε σχέση με τις ρυθμίσεις σε επίπεδο συμβάσεων, οι οποίες με τη σειρά τους χαρακτηρίζονται από 4 βασικές επισφαλείς συνθήκες εργασίας (ILO, 2011: 7):

i. Την περιορισμένη χρονική διάρκεια της σύμβασης: σύμβαση ορισμένου χρόνου (fixed-term), βραχυπρόθεσμη, προσωρινή, εποχική, ημερήσια εργασία (day-labour) και προσωρινή εργασία (casual labour) (ILO, 2011: 7).

ii. Την φύση της εργασιακής σχέσης: συγκαλυμμένες (disguised) σχέσεις απασχόλησης, μη πραγματικές συμβάσεις αυτό-απασχόλησης (bogus self-employment), συμβάσεις υπεργολαβίας και αντιπροσωπείας (subcontracting and agency contracts) (ILO, 2011: 7).

Κύρια χαρακτηριστικά των προαναφερθεισών επισφαλών μορφών εργασίας είναι (ILO, 2011: 7):

i. οι χαμηλοί μισθοί,

ii. η ελλιπής και ανεπαρκής προστασία από την λήξη της εργασίας,

iii. η έλλειψη πρόσβασης σε κοινωνικές δομές αλλά και των προνομίων (οφέλη) που ως επί το πλείστον σχετίζονται με την μόνιμη και πλήρη απασχόληση,

iv. η παντελής απουσία ή περιορισμένη πρόσβαση των εργαζομένων σε ό,τι αφορά στην άσκηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων

- Η κατάσταση των πραγμάτων σε σχέση με τις συνθήκες εύρεσης εργασίας αλλά και για τις συνθήκες απασχόλησης δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο για τα άτομα με χαμηλό ή/και μεσαίο επίπεδο δεξιοτήτων και προσόντων καθώς αυξάνεται ο κίνδυνος παραμονής τους στην ανεργία ή μετάβασής τους σε κατάσταση ανεργίας. Σύμφωνα με την Ετήσια Έκθεση του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας για το 2018, είναι εμφανής **«η συσχέτιση (της ανεργίας) με το μορφωτικό επίπεδο, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία των ανέργων (69,9%) είναι χαμηλών και μεσαίων δεξιοτήτων»** (ΕΙΕΑΔ, 2018: 2).
- Ενώ αξίζει να επισημανθεί ότι με βάση τις προβλέψεις του CEDEFOP για την χρονική περίοδο 2018-2030, σε σχέση με τους ρυθμούς ανάπτυξης του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα ανά επίπεδο προσόντων, **προβλέπεται αύξηση κατά 1,2% του εργατικού δυναμικού με υψηλού επιπέδου προσόντα και μείωση κατά 2,4% και κατά 2,1% για εργατικό δυναμικό με μεσαίου και χαμηλού επιπέδου προσόντα και δεξιότητες αντιστοίχως** (CEDEFOP, 2019).
- Όλα τα προαναφερθέντα σε συνδυασμό με την έλλειψη εργασιακής εμπειρίας, η οποία συνιστά σημαντική ανασχεση για τη νέα γενιά ως προς την εύρεση εργασίας (βλ. αναλυτικά Papadakis et al., 2017a: 23-25; Papadakis et al., 2018: 189-191; ΜΕΑΕΠΚ, 2016: 64) καθώς και η αδυναμία του θεσμού της κατάρτισης στην Ελλάδα, να λειτουργήσει, έως τώρα, ως ενεργητική πολιτική απασχόλησης, με το να ενισχύσει και να βελτιώσει τη μετάβαση των νέων στην αγορά εργασίας ή την επανένταξή τους σ' αυτή μέσω της απόκτησης των απαραίτητων δεξιοτήτων και ικανοτήτων που είναι αναγκαίες για την αγορά εργασίας (βλ. αναλυτικά Papadakis et al, 2017a: 25-26; Papadakis et al., 2018: 191-192),
- φαίνεται να παγιδεύουν τη νέα γενιά σε μία εξαιρετικά δυσχερή κατάσταση. Κι αυτό γιατί προκειμένου να επιβιώσουν και να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία καταφεύγουν σε επισφαλείς μορφές εργασίας, στις οποίες, σε πολλές περιπτώσεις, υπάρχει αναντιστοιχία προσόντων.

3. Η επισφαλής εργασία και οι αναδυόμενες προκλήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι με βάση τα πρόσφατα ευρήματα του Eurofound (2020a), καταγράφονται 8 βασικές προκλήσεις για την Ε.Ε. στο πεδίο της απασχόλησης, οι οποίες έχουν άμεση συσχέτιση με την ένταση της επισφαλούς εργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Eurofound, 2020a: 2; Eurofound, 2020b: 41). Συγκεκριμένα:

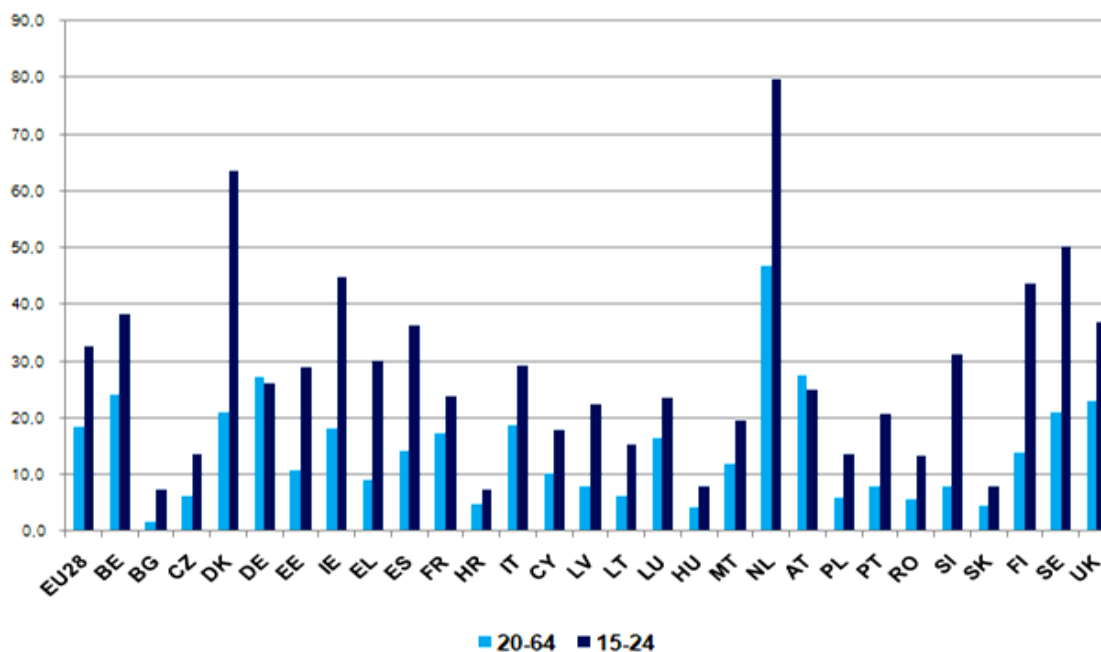
- **Ευελιξία (flexibilisation)**
- **Εργασία μερικής απασχόλησης (part-time work)**
- **Προσωρινές συμβάσεις/συμβόλαια (temporary contracts)**
- **Αυτο-απασχόληση (self-employment)**
- **Πόλωση (polarisation):** Κατά την περίοδο 2008-2018, παρατηρείται σε όλη την Ε.Ε. μία αυξανόμενη πόλωση, καθώς καταδεικνύεται αύξηση των ποσοστών απασχόλησης στις θέσεις εργασίας που είναι υψηλά αμειβόμενες (high-paid) αλλά και χαμηλά αμειβόμενες (low-paid)
- **Αύξηση της ανασφάλειας (rising insecurity).**
- **Νέα επιχειρηματικά μοντέλα (new business models):** π.χ. η τηλεργασία
- **Πανδημία COVID-19:** της οποίας ο αντίκτυπός της μεσοπρόθεσμα θα είναι ιδιαίτερος σημαντικός στην απασχόληση και θα οδηγήσει σε περαιτέρω μετασχηματισμούς στην αγορά εργασίας.

4. Η Επισφαλής Εργασία στην Ε.Ε. και στην Ελλάδα

Μερική απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

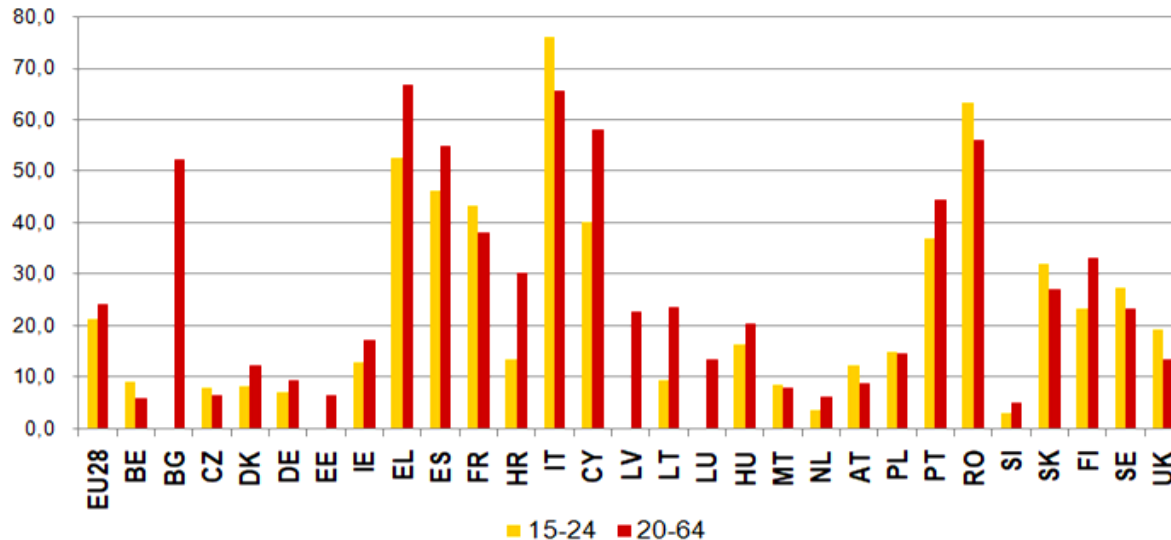
**Γράφημα 1: Κράτη EU28, 2019 Ηλικιακές ομάδες 20-64 και 15-24
Μερική απασχόληση ανά ηλικιακή ομάδα (% συνολικής απασχόλησης)**

Τα ποσοστά μερικής απασχόλησης στην ηλικιακή ομάδα 15-24 είναι μεγαλύτερα σε όλες σχεδόν τις χώρες και μάλιστα στις περισσότερες από αυτές με σημαντική διαφορά σε ποσοστιαίες μονάδες. Η διαφορά αυτή κυμαίνεται από 2,7 (στην Κροατία) μέχρι 42,7 ποσοστιαίες μονάδες (στη Δανία), με εξαίρεση μόνο την Αυστρία (-2,5 ποσοστιαίες μονάδες) και τη Γερμανία (-1 ποσοστιαία μονάδα).

Μερική απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Γράφημα 2: Κράτη EU28, 2019 Ηλικιακές ομάδες 15-24 και 20-64
Μη ηθελημένη μερική απασχόληση ανά ηλικιακή ομάδα
(% συνολικής μερικής απασχόλησης)

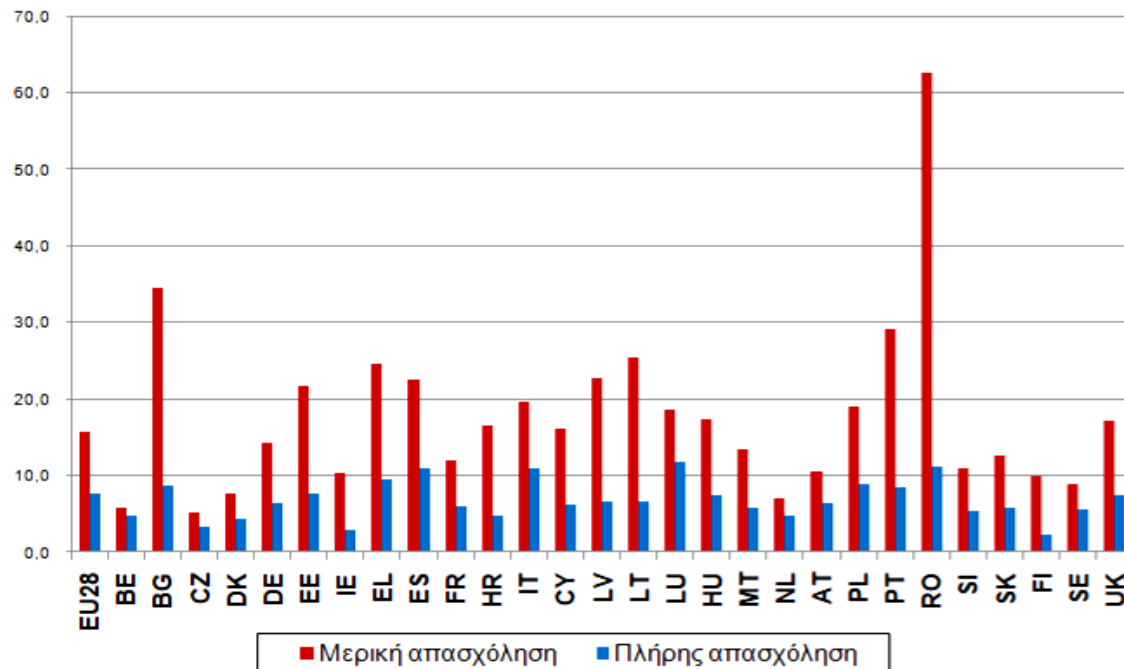

Όσον αφορά στη σύγκριση ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες 15-24 και 20-64 ως προς τα ποσοστά μη ηθελημένης μερικής απασχόλησης (**γράφημα 2**), δεν παρατηρούνται οι πολύ μεγάλες διαφορές που εντοπίσθηκαν κατά τη σύγκριση των συγκεκριμένων ομάδων ως προς τη μερική απασχόληση, όπως αυτή απεικονίζεται στο **γράφημα 1** (η οποία φτάνει μέχρι 42,7 ποσοστιαίες μονάδες). Σχετικά με τη μη ηθελημένη μερική απασχόληση το 2019, σε κάποιες χώρες ήταν υψηλότερα τα ποσοστά της ηλικιακής ομάδας 15-24 ενώ σε κάποιες άλλες της ηλικιακής ομάδας 20-64 με διαφορές που κυμαίνονταν από 0,1 μέχρι 18,5 ποσοστιαίες μονάδες.

Μερική απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Γράφημα 3: Κράτη EU28, 2018
Εργαζόμενοι στα όρια της φτώχειας –
Μερική απασχόληση vs Πλήρης απασχόληση

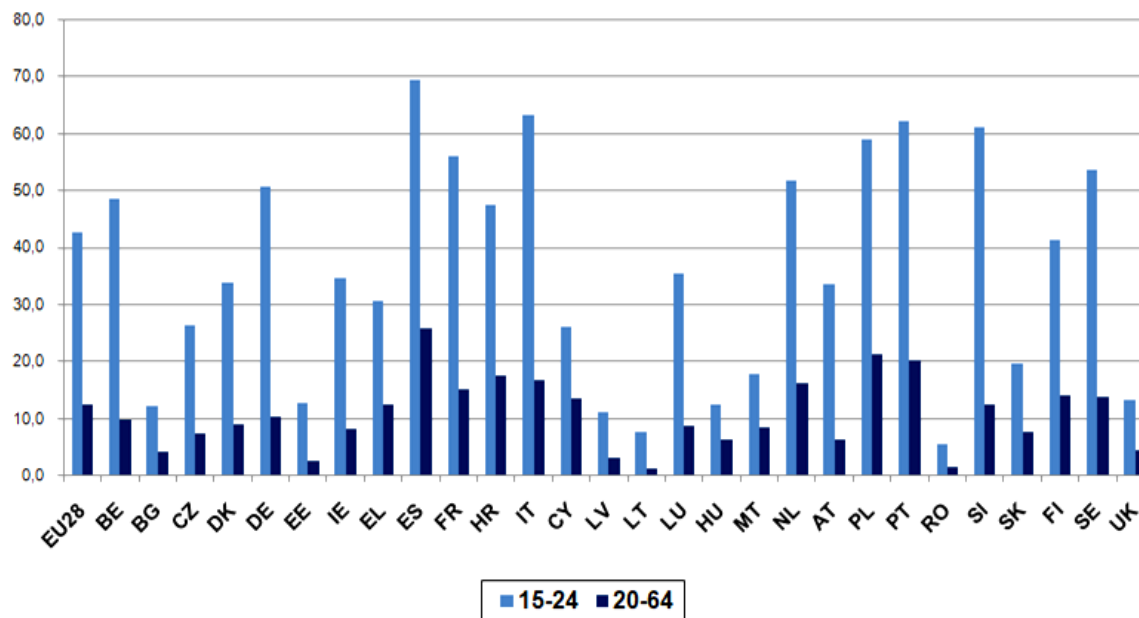
Ο δείκτης “κίνδυνος φτώχειας στην εργασία” (*in-work poverty risk*) προστέθηκε το 2003 στην ομάδα δεικτών που χρησιμοποιεί η ΕΕ για την παρακολούθηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η υιοθέτηση του δείκτη αυτού αποτελεί αναγνώριση του γεγονότος ότι ενώ η απασχόληση φαίνεται να είναι η καλύτερη πρόληψη προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος της φτώχειας, μπορεί να μην επαρκεί για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο.

Στα κράτη της EU28 κατά το έτος 2018 οι εργαζόμενοι με καθεστώς μερικής απασχόλησης διέτρεχαν διπλάσιο κίνδυνο φτώχειας συγκριτικά με τους εργαζόμενους με καθεστώς πλήρους απασχόλησης. Σε όλα τα κράτη τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας για τη μερική απασχόληση ήταν υψηλότερα από αυτά της πλήρους.

Προσωρινή απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

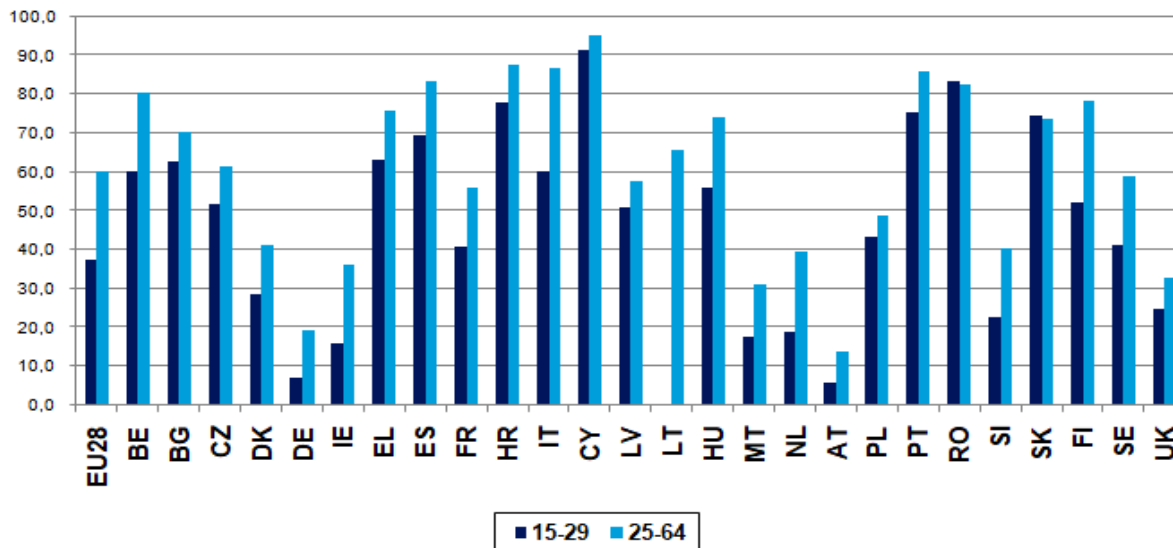
Γράφημα 4: Κράτη EU28, 2019 Ηλικιακές ομάδες 15-24 και 20-64
Προσωρινή απασχόληση ανά ηλικιακή ομάδα (% συνόλου εργαζομένων)

Στο σύνολο των χωρών της EU28 το ποσοστό των εργαζομένων σε προσωρινή απασχόληση το 2019 ήταν κατά πολύ ψηλότερο για τους ηλικιακά νεότερους. Το ποσοστό προσωρινής απασχόλησης για την ηλικιακή ομάδα 15-24 ήταν παραπάνω από τριπλάσιο συγκρινόμενο με το αυτό που αντιστοιχεί στην ηλικιακή ομάδα 20-64 (EU28: 42,6% ηλικιακή ομάδα 15-24 έναντι 12,6% ηλικιακή ομάδα 20-64).

Προσωρινή απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

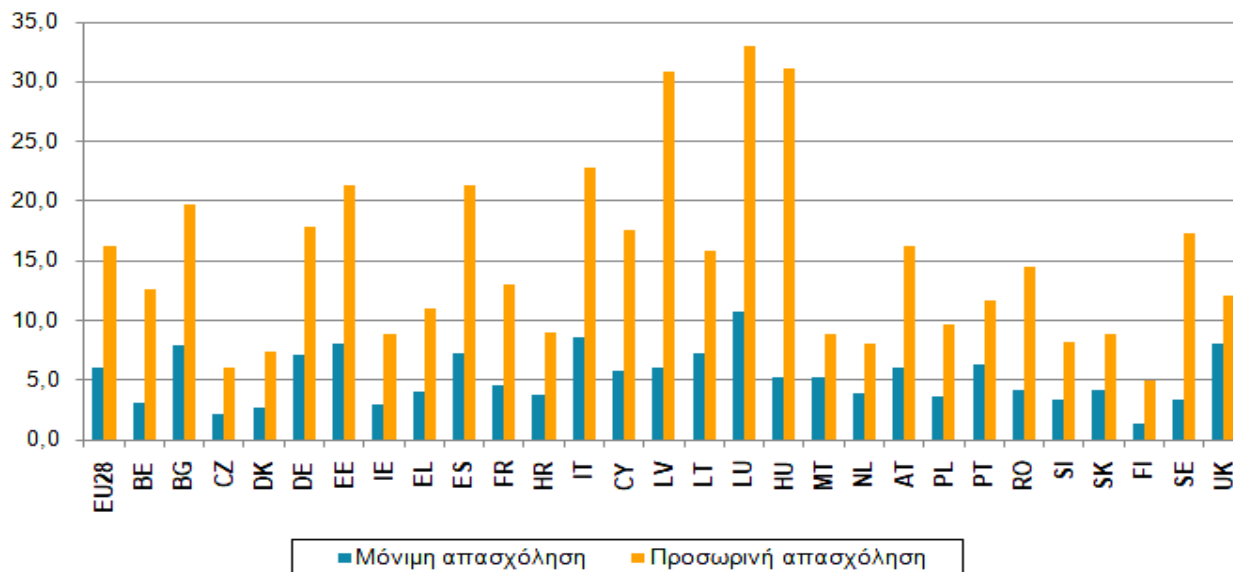
Γράφημα 5: Κράτη EU28, 2019 Ηλικιακές ομάδες 15-29 και 25-64
Μη ηθελημένη προσωρινή απασχόληση ανά ηλικιακή ομάδα (% προσωρινής απασχόλησης)

Υπάρχει μια αρκετά μεγάλη διαφορά αναφορικά με τη μη ηθελημένη προσωρινή απασχόληση ανάμεσα στις ηλικιακές ομάδες 15-29 και 25-64 ετών (22,9 ποσοστιαίες μονάδες στους μέσους όρους των χωρών της EU28), στοιχείο που μπορεί ως έναν βαθμό να αποδοθεί στο γεγονός ότι επειδή αρκετοί νέοι βρίσκονται σε φάση εκπαίδευσης ή κατάρτισης ηθελημένα εργάζονται με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης, χωρίς αυτό να μας επιτρέπει να παραγνωρίσουμε ότι είναι αρκετοί οι νέοι και νέες που οδηγούνται στην προσωρινή απασχόληση ελλείψει άλλης επιλογής.

Προσωρινή απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Γράφημα 6: Κράτη EU28, 2018
Εργαζόμενοι στα όρια της φτώχειας - Προσωρινή απασχόληση vs Μόνιμη απασχόληση
(% επί αντίστοιχου συνόλου εργαζομένων)

Κατά την τελευταία δεκαετία, οι εργαζόμενοι με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διατρέχουν σχεδόν τριπλάσιο κίνδυνο να περιέλθουν σε κατάσταση φτώχειας από ό,τι οι εργαζόμενοι με καθεστώς μόνιμης απασχόλησης (% επί του αντίστοιχου συνόλου εργαζομένων). Οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας εργαζομένων σε προσωρινή απασχόληση ήταν το Λουξεμβούργο (33%), η Ουγγαρία (31,1%) και η Λετονία (30,9%).

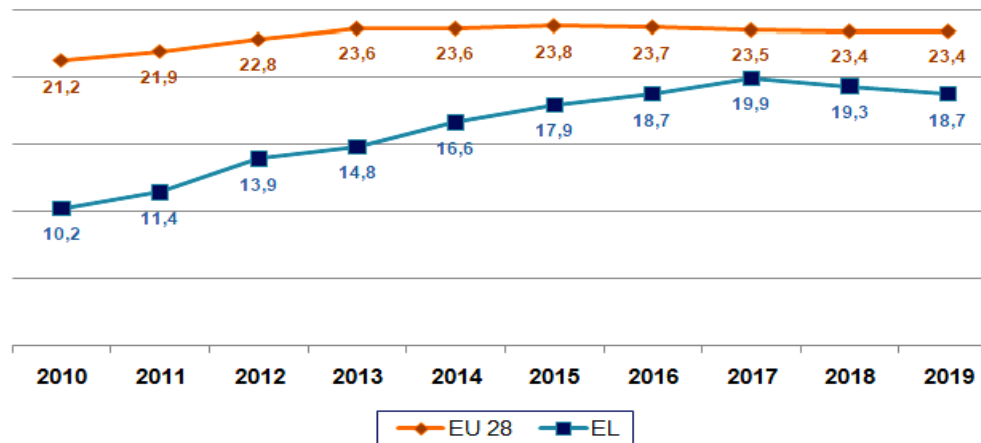
Η επισφαλής εργασία στην Ελλάδα

Το 2019 στην Ελλάδα οι νέοι ηλικίας 15-24 αποτελούσαν το 10,3% του συνολικού πληθυσμού (1.098.459 άτομα). Από αυτούς, περίπου 152 χιλιάδες ήταν εργαζόμενοι, 82 χιλιάδες άνεργοι και 806 χιλιάδες οικονομικά ανενεργοί.

- Στην ηλικιακή ομάδα 15-24 η Ελλάδα κατά τα τελευταία χρόνια (από το 2012 μέχρι και το 2019) ήταν το κράτος της ΕΕ με τον υψηλότερο δείκτη νεανικής ανεργίας σταθερά, με εξαίρεση το έτος 2013 που την ξεπέρασε ελάχιστα η Ισπανία (κατά λιγότερο από 1 ποσοστιαία μονάδα).
- Ακόμα σοβαρότερη ήταν η κατάσταση όσον αφορά στη νεανική ανεργία στην ηλικιακή ομάδα 15-24, καθώς τα ποσοστά κατά το ίδιο χρονικό διάστημα ήταν πολύ μεγαλύτερα. Και σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα το υψηλότερο ποσοστό εντοπίζεται στο έτος 2013 (58,3%), σημείο μετά το οποίο ξεκινά επίσης μια σταδιακή μείωση η οποία καταλήγει το 2019 στο 35,2% του ενεργού πληθυσμού (με ποσοστά 33,5% για τους άνδρες και 37,1% για τις γυναίκες).

Μερική απασχόληση στην Ελλάδα

Γράφημα 7: Ελλάδα και EU28, 2010 - 2019 Ηλικιακή ομάδα 15-29
Μερική απασχόληση (% συνολικής απασχόλησης)

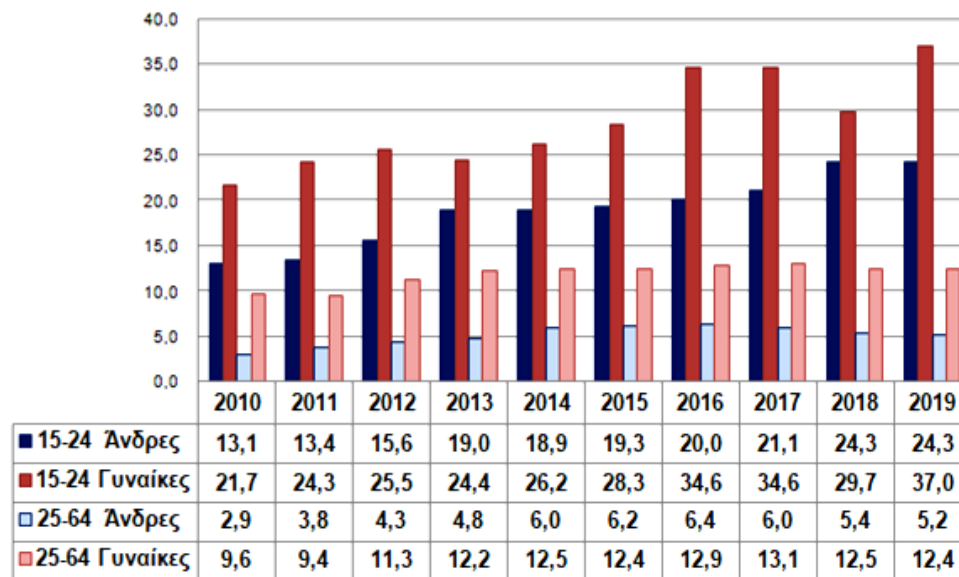

Κατά την τελευταία δεκαετία (2010-2019), τα ποσοστά μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα για την ηλικιακή ομάδα 15-29, η οποία αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, έχουν παρουσιάσει σημαντική αύξηση. Όπως φαίνεται στο **γράφημα 7**, τα ποσοστά της EU28 παρέμειναν σχετικά σταθερά κατά τα τελευταία χρόνια. Τα ποσοστά της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα, αν και χαμηλότερα από αυτά της EU28, παρουσίασαν μια σταδιακή άνοδο μέχρι το 2017 και μετά μια ελαφρά πτώση. Ωστόσο, το υψηλότερο ποσοστό σημειώθηκε το 2019, το οποίο ήταν μεγαλύτερο από αυτό του 2010 κατά 8,8 μονάδες.

Μερική απασχόληση στην Ελλάδα

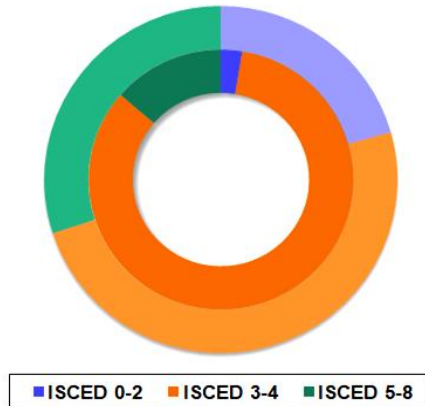
**Γράφημα 8: Ελλάδα, 2010 - 2019 Ηλικιακές ομάδες 15-24 & 25-64
Μερική απασχόληση ανά φύλο (% συνολικής απασχόλησης)**

Κατά το χρονικό διάστημα 2010-2019 στην Ελλάδα, τα ποσοστά των νέων, ανδρών και γυναικών, ηλικίας 15-24 που εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης ήταν κατά πολύ μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα αυτών που άνηκαν στην ηλικιακή ομάδα 25-64. Κατά μέσον όρο, η διαφορά ανάμεσα στους άνδρες των ηλικιακών ομάδων 15-24 και 25-64 ήταν 13,8 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ η διαφορά ανάμεσα στις γυναίκες 16,8 ποσοστιαίες μονάδες. Και στις δύο ηλικιακές ομάδες, τα υψηλότερα ποσοστά μερικής απασχόλησης εντοπίζονται σταθερά στις γυναίκες.

Μερική απασχόληση στην Ελλάδα

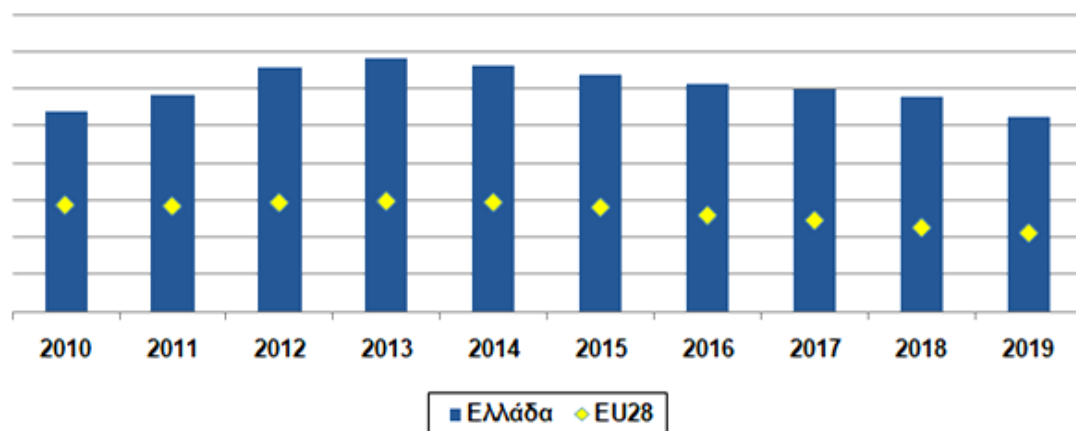
Γράφημα 9: Ελλάδα, 2019 Ηλικιακές ομάδες 15-24 & 25-64
Μερική απασχόληση ανά εκπαιδευτικό επίπεδο (% εργαζομένων μερικής απασχόλησης)

Στο **γράφημα 9** απεικονίζεται η κατανομή με βάση το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων ηλικίας 15-24 (εσωτερικός κύκλος) καθώς και των ατόμων 25-64 (εξωτερικός κύκλος), τα οποία εργάστηκαν το 2019 με καθεστώς μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα. Και στις δύο ηλικιακές ομάδες υπερισχύει το ποσοστό των ατόμων που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, από τους εργαζόμενους με καθεστώς μερικής απασχόλησης πάνω από τα τέσσερα πέμπτα (83,7%) των νέων ηλικίας 15-24 και σχεδόν τα μισά άτομα ηλικίας 25-64 είχαν μορφωτικό επίπεδο που αντιστοιχεί στο ISCED 3-4. Και για τις δύο ηλικιακές ομάδες ακολουθεί το επίπεδο ISCED 5-8, με μεγάλο ποσοστό για την ηλικιακή ομάδα 25-64 (30%) και αρκετά μικρότερο για την ηλικιακή ομάδα 15-24 (13,7%).

Μερική απασχόληση στην Ελλάδα

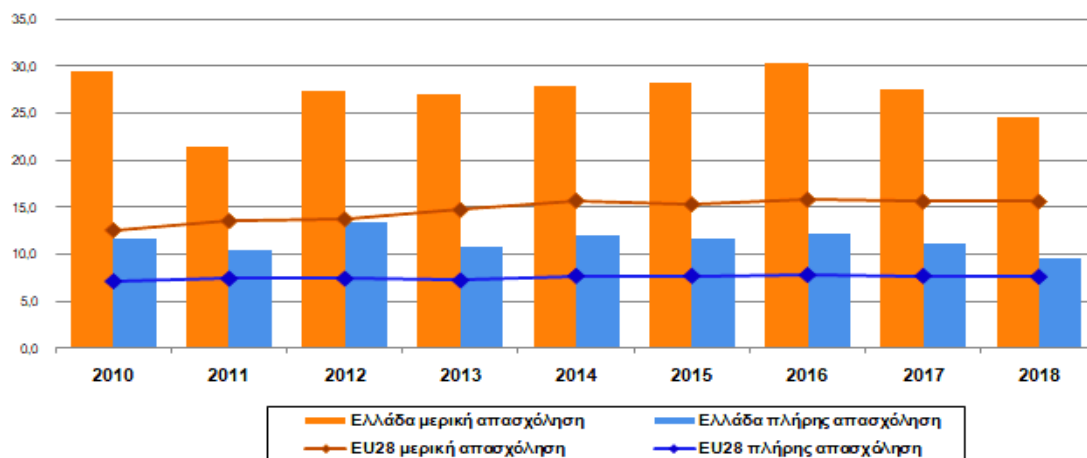
Γράφημα 10: Ελλάδα και EU28, 2010 - 2019 Ηλικιακή ομάδα 15-24
Μη ηθελημένη μερική απασχόληση (% συνολικής μερικής απασχόλησης)

Κατά τη διάρκεια όλης της δεκαετίας 2010-2019, τα ποσοστά των ατόμων που εργάζονταν σε θέσεις μερικής απασχόλησης λόγω αδυναμίας εύρεσης πλήρους απασχόλησης στην Ελλάδα ήταν ιδιαίτερα υψηλά για τους νέους 15-24. Συγκεκριμένα, σε αυτό το διάστημα, για την ηλικιακή ομάδα 15-24 τα ποσοστά κυμάνθηκαν από 52,6% (το 2019) μέχρι 68,4% (το 2013). Τα ποσοστά αυτά σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα ήταν περίπου διπλάσια αν συγκριθούν με τα αντίστοιχα της EU28: η παρατηρούμενη διαφορά για την ηλικιακή ομάδα 15-24 είναι από 25 μέχρι 38,7 ποσοστιαίες μονάδες.

Μερική απασχόληση στην Ελλάδα

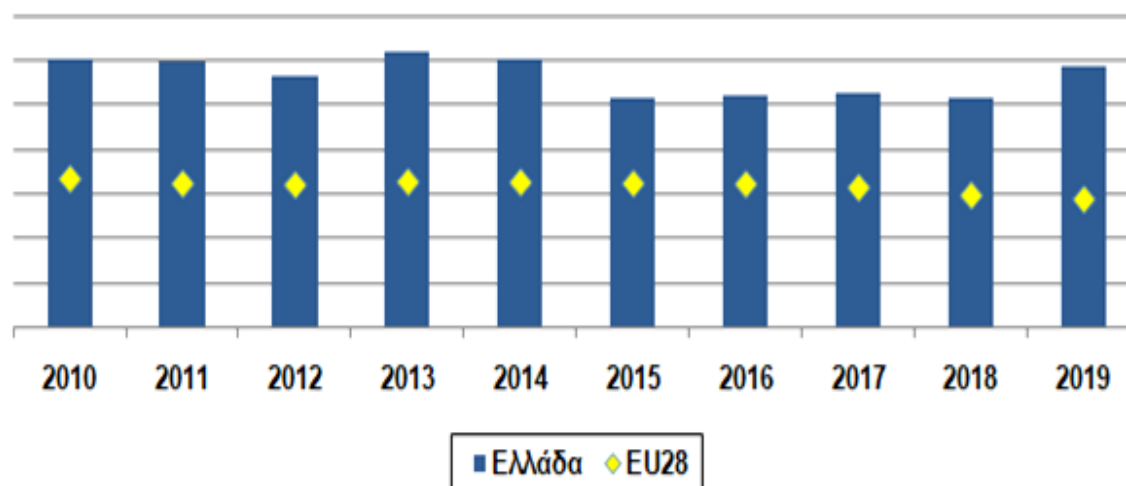
Γράφημα 11: Ελλάδα και EU28, 2010 - 2018
Εργαζόμενοι στα όρια της φτώχειας - Μερική απασχόληση vs Πλήρης απασχόληση (%)

Όσον αφορά τόσο τη μερική όσο και την πλήρη απασχόληση, η Ελλάδα εμφανίζει μεγαλύτερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας από την EU28 (περίπου διπλάσια κατά μέσον όρο). Ωστόσο, ενώ στην πλήρη απασχόληση η απόκλιση αυτή έχει μειωθεί κατά τα τελευταία χρόνια, φτάνοντας το 2018 σε μια ποσοστιαία διαφορά 1,9 μονάδων, στη μερική απασχόληση δεν φαίνεται να συμβαίνει κάτι τέτοιο. Κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα στην Ελλάδα τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στη μερική απασχόληση, ξεκινώντας το 2010 από 29,4% σημείωσαν αυξομειώσεις, έφτασαν στο υψηλότερο σημείο το 2016 (30,3%) και στη συνέχεια παρουσίασαν μια σταδιακή μείωση μέχρι το 24,6% του 2018, το οποίο παραμένει ένα ανησυχητικά υψηλό ποσοστό.

Προσωρινή απασχόληση στην Ελλάδα

Γράφημα 12: Ελλάδα και EU28, 2010- 2019 Ηλικιακή ομάδα 15-24
Μη ηθελημένη προσωρινή απασχόληση (% συνολικής μερικής απασχόλησης)

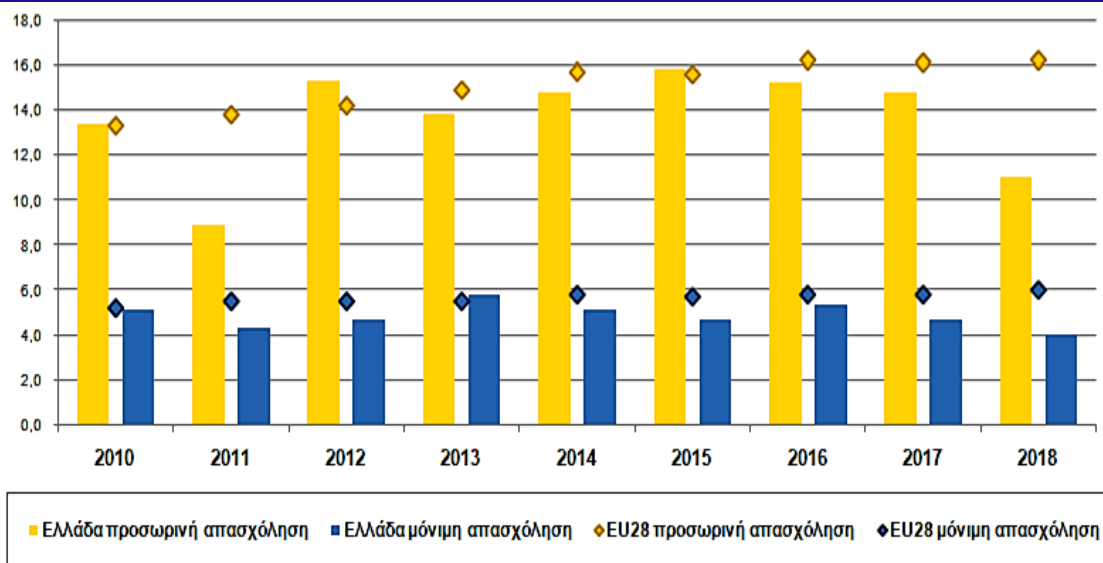

Το 2019, από το σύνολο των νέων ηλικίας 15-24 που εργάζονται με καθεστώς προσωρινής απασχόλησης, περισσότεροι τους μισούς (58%) επέλεξαν κάτι τέτοιο επειδή δεν μπορούσαν να βρουν μια θέση πλήρους απασχόλησης. Τα ποσοστά που σχετίζονται με τη μη ηθελημένη απασχόληση για την ηλικιακή ομάδα 15-24 είναι σταθερά πολύ υψηλότερα από αυτά της EU28 (ο μέσος όρος στο σύνολο των ετών 2010-2019 για την Ελλάδα ήταν 56,4% ενώ για την EU28 31,9%).

Προσωρινή απασχόληση στην Ελλάδα

Γράφημα 13: Ελλάδα και EU28, 2010 - 2018

Εργαζόμενοι στα όρια της φτώχειας - Προσωρινή απασχόληση vs Μόνιμη απασχόληση (%)

Στο σύνολο των ετών 2010-2018 οι εργαζόμενοι με σύμβαση προσωρινής απασχόλησης διέτρεχαν σταθερά υπερδιπλάσιο κίνδυνο φτώχειας από τους εργαζόμενους με σύμβαση μόνιμης απασχόλησης (κατά μέσον όρο 13,7% έναντι 4,9%). Τα υψηλότερα ποσοστά και οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες διαφορές κινδύνου φτώχειας ανάμεσα στην προσωρινή και τη μόνιμη απασχόληση εντοπίζονται κατά τα έτη 2015 (15,8% έναντι 4,7%) και 2012 (15,3% έναντι 4,7%). Ωστόσο, ο μέσος όρος των ποσοστών της EU28 είναι μεγαλύτερος από αυτόν που αφορά την Ελλάδα, τόσο στη μόνιμη (EU28: 5,6%, EL: 4,9%) όσο και στην προσωρινή απασχόληση (EU28: 15,1%, EL: 13,7%).

5. Η Έρευνα Πεδίου – Πρωτογενής Ποιοτική Έρευνα

Ταυτότητα της Έρευνας

- Στο πλαίσιο του, υπό εξέλιξη Έργου «Επισφαλής Εργασία και Νέα Γενιά στην Ελλάδα σήμερα: δευτερογενής ποσοτική ανάλυση, πρωτογενής ποιοτική έρευνα πεδίου και ερευνητικά εδραιωμένες προτάσεις πολιτικής» (ΚΑ 10540), διεξήχθη πρωτογενής ποιοτική έρευνα σε νέους και νέες ηλικίας 18-29 ετών, που είναι επισφαλώς εργαζόμενοι/ες, στις Περιφέρειες Αττικής, Κεντρικής Μακεδονίας και Κρήτης.
- Η επιλογή των συγκεκριμένων Διοικητικών Περιφερειών έγινε λόγω των σημαντικών διαφοροποιήσεων που υπάρχουν μεταξύ τους ως προς:
  - ✓ τον αντίκτυπο της οικονομικής ύφεσης σε αυτές,
  - ✓ τα ποσοστά ανεργίας και
  - ✓ τα χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας και αγοράς εργασίας.
- Ως εργαλεία συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν η ημι-δομημένη συνέντευξη και η αφηγηματική συνέντευξη. Συνολικά διενεργήθηκαν 24 ημι-δομημένες και 6 αφηγηματικές συνεντεύξεις (σύνολο 30 συνεντεύξεις).
- **10 συνεντεύξεις σε κάθε Περιφέρεια**, ήτοι 8 ημι-δομημένες και 2 αφηγηματικές συνεντεύξεις.
- Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν τον Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 2020.
- Για την **ανάλυση των ευρημάτων** (η οποία βρίσκεται υπό εξέλιξη) αξιοποιείται η **τριπλή κωδικοποίηση στο πλαίσιο της Θεμελιωμένης Θεωρίας** (Grounded Theory)

I. Περιφέρεια Κρήτης: Τα πρώτα ερευνητικά ευρήματα

- Σε ό,τι αφορά στα **δημογραφικά-κοινωνικά χαρακτηριστικά** του δείγματος στην Περιφέρεια Κρήτης:

✓ **Φύλο:** 7 γυναίκες και 3 άνδρες

✓ **Ηλικία:** Οι περισσότεροι/ες ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα μεταξύ **26-28 ετών** (1: 20, 1: 21, 1: 25, 3: 26, 1: 27, 2: 28, 1: 29)

Εκπαιδευτικό Επίπεδο

3 απόφοιτοι/ες ΕΠΑΛ

1 απόφοιτος ΑΕΙ

1 σπουδαστής/στρια
ιδιωτικού ΙΕΚ

2 απόφοιτοι/ες ΑΕΙ
(εν ενεργεία μεταπτυχιακού/ες φοιτητές/τριες)

1 απόφοιτος/η δημοσίου ΙΕΚ

1 κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών

1 φοιτητής/τρια σε ΑΕΙ

✓ **Οικογενειακή κατάσταση:** 8 άγαμοι/ες, 1 έγγαμος/η με παιδιά, 1 έγγαμος/η χωρίς παιδιά

✓ Στην πλειονότητά τους οι συνεντευξιαζόμενοι/ες ζουν σε πόλη.

Κεντρικές Κατηγορίες - Άξονες Κωδικοποίησης και Ανάλυσης Συνεντεύξεων

1. **Είδη-μορφές επισφαλούς - ελαστικής εργασίας και χαρακτηριστικά αυτών.**
2. **Ευρύτερες τάσεις - φαινόμενα - μετασχηματισμοί στην αγορά εργασίας.**
3. **Αίτια επιλογής επισφαλούς εργασίας και συνθήκες εργασίας.**
4. **Επιπτώσεις της επισφαλούς απασχόλησης στη βιοτική τροχιά των νέων.**
5. **Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην κατάσταση της απασχόλησης των νέων.**
6. **Βιογραφικοί σχεδιασμοί και στρατηγικές επιβίωσης των νέων.**
7. **Στάσεις – απόψεις - εμπειρίες των νέων για την εκπαίδευση και την κατάρτιση, την σχέση αυτών με την αγορά εργασίας, και για την εργατική νομοθεσία.**
8. **Ζητήματα δημόσιας εμπιστοσύνης και πολιτικής συμπεριφοράς.**

II. Είδη-μορφές επισφαλούς-ελαστικής εργασίας και χαρακτηριστικά αυτών

- Σε ό,τι αφορά στην επισφαλή εργασία και στις μορφές επισφαλούς απασχόλησης, τα πρώτα ερευνητικά ευρήματα από την πρωτογενή ποιοτική έρευνα στην Περιφέρεια Κρήτης, κατέδειξαν ότι κυρίαρχες μορφές στην πλειοψηφία τους οι νέοι/ες εργάζονται:
  - α) είτε με μερική απασχόληση με σύμβαση συγκεκριμένης διάρκειας,
  - β) είτε με συμβάσεις ορισμένου χρόνου πλήρους ωραρίου (8ωρο).
- Δεν λείπει, επίσης, και η αδήλωτη απασχόληση και η αυτο-απασχόληση.
- Ως προς τα χαρακτηριστικά τους, στις περισσότερες των περιπτώσεων, οι προαναφερθείσες μορφές απασχόλησης παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες ή/και αρκετές παρατυπίες όπως:
  - **Μη αμειβόμενη υπερωριακή απασχόληση:**
    - *«Όχι, δεν υπάρχει αμοιβή. Δεν υπάρχει αμοιβή απ' αυτόν. Εγώ λαμβάνω τη συμφωνία, την οποία έχουμε προσυ, προσυπογράψει.» (Γ.Ι.3, Αναστάσης, ερ. 23).*

➤ **Αναντιστοιχία ανάμεσα στη συναφθείσα σύμβαση και στην πραγματική απασχόληση ως προς τις ώρες εργασίας (ή τις ημέρες εργασίας), τις απολαβές και τον αριθμό των ενσήμων.**

- *«Τη μέρα..θα έλεγα δώδεκα..μπορεί να χτυπήσουμε και δεκατρείς. Δώδεκα με δεκατρείς θα έλεγα. Οι εντάξει, δεκατρείς νομίζω είναι υπερβολή. Δώδεκα, το στάνταρ.»* (Γ.Ι.2, Γεωργία, ερ. 22).
- *«Οι συνθήκες ήταν πολύ δύσκολες, πολλές οι ώρες, δεδουλευμένα ρεπό που δεν πληρωνόντουσαν ποτέ... Μέχρι που δεν άντεξα και έφαξα κάτι καλύτερο»* [Γ.Ι.5, Μαρία Π.]

➤ **Συνδυασμός μερικής ή πλήρους και αδήλωτης απασχόλησης με τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντα των εργοδοτών (με τη συναίνεση των εργαζομένων λόγω ανάγκης ή σε αρκετές περιπτώσεις, επειδή κρίνουν ότι είναι πιο συμφέρουσα και για τους/τις ίδιους/ες).**

- *«(χαμηλώνει τον τόνο της φωνής) Φανερά, επειδή ασφαλιζομαι για οχτάωρο αυτά που φαίνονται ότι παίρνω είναι γύρω στα τέσσερα ενενήντα πέντε (495), γύρω στα 5 κατοστάρικα. Εεε. Και άλλα πέντε που μου δίνει στο χέρι. Δηλαδή μηνιαία παίρνω ένα χιλιάρικο.»* (Γ.Ι.2, Γεωργία, ερ. 22)
- *«Λοιπόν, εε...ο μισθός πέρα από τα 550 που αναλογούν στο ...δικό μου, τέλος πάντων, στο, στο μισθό μου, είχαμε κάνει συμφωνία να παίρνω 150 ευρώ παραπάνω, εε..μετρητά, άτυπα και μαύρα, εε...έτσι ώστε να έχω ένα εισόδημα 700 ευρώ κάθε μήνα, εε...το οποία με βόλευε και 'μενα γιατί ήταν έξτρα χρήματα αφορολόγητα και προφανώς βόλευε και τον εργοδότη μου.»* (Γ.Π.1, Μαρία)
- *«E: Δουλεύετε σύμφωνα με αυτά που ορίζονται στη σύμβαση;
Ανδρέας: Κάναμε οικονομική συμφωνία. ... Εεε... Ό,τι λεφτά είχες συμφωνήσει στη σύμβαση έμπαιναν στην τράπεζα. Και μετά γινόντουσαν οι υπολογισμοί, τόσα ακόμα πρέπει να πάρεις και τα έπαιρνες στο χέρι»* (Γ.Ι.8., Ανδρέας)

➤ **Συνδυασμός αμοιβής βάσει συναφθείσας σύμβασης και απολαβών, που εμπίπτουν σε άλλο είδος κατηγορίας απολαβών:**

«(Αργεί λίγο να απαντήσει) Παίρνω κάποια χρήματα τα οποία, δεν λαμβ, δεν φαίνονται στη σύμβαση. Ωστόσο αποδεικνύονται λόγω των αναλυτικών περιοδικών δηλώσεων που στέλνονται στον ΕΦΚΑ. Άρα αποδεικνύεται...» (Γ.Ι.3, Αναστάσης, ερ. 22),

«[...] πήρα και κάποια χρήματα παραπάνω για τις υπερωρίες που καθόμουν, εε...αλλά με την δικαιολογία ότι ήταν βενζίνες, δηλαδή έμπαιναν σαν βενζίνες, - εξοδολόγιο βενζινών στο...στην τράπεζα και αυτά-, αλλά ήτανε υπερωρίες, οι οποίες πληρωνόντουσαν με αυτού τους τρόπους σε όλους τους συναδέλφους μου απ' ότι γνωρίζω.» (Γ.Π.1, Μαρία).

➤ **Αλλαγές παραμέτρων του εργασιακού status λόγω της πανδημίας του COVID-19 και των μέτρων που τέθηκαν σε εφαρμογή στην αγορά εργασίας, όπως:**

«Το lockdown [αναφέρεται στο πρώτο lockdown] σίγουρα έχει επηρεάσει την εργασία μου. Μετά το lockdown έχει επηρεαστεί το ωράριο. Έχει μειωθεί κατά δύο ώρες... επειδή ανοίγουμε μία ώρα αργότερα το πρωί, γιατί δεν έχει πολύ κόσμο, και κλείνουμε πιο νωρίς το βράδυ» (Γ.Ι.6, Χάρης).

α) η ένταξη σε καθεστώς αναστολής εργασίας: *«**Ε:** Τι είδους είναι η σύμβαση που έχετε; **Ανδρέας:** Αυτή τη στιγμή βρίσκομαι σε αναστολή. Γενικότερα λόγω των συνθηκών, της κατάστασης φέτος, δηλωνόμασταν σαν ημιαπασχόληση αλλά δουλεύαμε δεκάωρα και δωδεκάωρα» (Γ.Ι.8, Ανδρέας)*

«Εντάχθηκα σε καθεστώς αναστολής εργασίας [...] Μέχρι και σήμερα. Υπά...φυσικά το εισόδημα μειώθηκε διότι η βασική επιχορήγηση προέρχεται από τον κρατικό προϋπολογισμό και η...η σύνδεσή μου με τη δουλειά γίνεται μέσω προσωρινών ανακλήσεων αναστολής. Τουλάχιστον μέχρι και σήμερα.» (Γ.Ι.3, Αναστάσης, ερ. 35α)

β) η απόλυση κατά τη διάρκεια του lockdown, και μετά την άρση των μέτρων της καραντίνας, η επαναπρόσληψη: *«Τότε με απέλυσαν και μετά που ξανανοίξαν με ξαναφώναζαν να πάω στη δουλειά.» (Γ.Ι.1, Κατερίνα, ερ. 35α)*

γ) η μη ανανέωση της σύμβασης κατά τη διάρκεια του lockdown και μετά την άρση των μέτρων της καραντίνας, η επιστροφή στην ίδια εργασία με αδήλωτη απασχόληση

«και επίσης η σύμβασή μου μπαίνοντας στην εταιρεία ήτανε δίμηνη. Που σημαίνει ότι, εε...ανανεώθηκε εε..α..μία φορά, εε...και μέσα στην καραντίνα έληξε. Με αποτέλεσμα εγώ να χάσω τα χρήματα της αναστολής που..θα δικαιούμουν, εε...και αναγκάστηκα να μπω ταμείο. Εε...παρόλα αυτά στην εταιρεία πηγαίνω ακόμα και βοηθάω το λογιστήριο [....]...εε....για την οποία δεν δηλώνομαι ας πούμε ότι δουλεύω. Δεν φαίνεται κάπου και...δηλαδή για το κράτος φαίνεται ότι είμαι στο ταμείο αυτή τη στιγμή.» (Γ.Π.1., Μαρία)

δ) η μετάβαση σε καθεστώς ανεργίας για κάποιους μήνες

«Ναι. Επηρεάστηκε αρκετά γιατί εκεί έμεινα άνεργη για δύο μήνες. Εκεί που ήταν να δουλεύω, δεν είχα ούτε αναστολή δηλαδή, επειδή είναι εποχιακό, όταν ξεκίνησε το lockdown δεν εργαζόμουν. Ήμουν άνεργη. Τον καιρό που θα ήταν να ξεκινήσω την εργασία μου, ξεκίνησε το lockdown, έμεινα άνεργη για δύο μήνες.» (Γ.Ι.2., Γεωργία, ερ. 35α).

III. Ευρύτερες τάσεις – φαινόμενα- μετασχηματισμοί στην αγορά εργασίας

- Αναφορικά με τις τάσεις και τους μετασχηματισμούς στην αγορά εργασίας, φαίνεται ότι έχει διαμορφωθεί ένα εργασιακό καθεστώς που χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό ευελιξίας και ελαστικότητας και ως προς τη μορφή συμβάσεων, και ως προς τις αμοιβές-χρηματικές απολαβές αλλά και ως προς το ωράριο εργασίας. Ιδίως στο κλάδο του τουρισμού και της εστίασης.
- **1.** Συγκεκριμένα, με βάση τα ερευνητικά ευρήματα της έρευνας πεδίου στην Κρήτη, φαίνεται ότι **ο τύπος και οι όροι της σύμβασης αορίστου χρόνου**, που σε παλαιότερα έτη η σύμβαση αορίστου χρόνου συσχετιζόταν με ένα πιο πλήρες και σταθερό ωράριο, με προοπτικές μονιμοποίησης, μετασχηματίζεται σε ένα πιο ευέλικτο και προσωρινό, θεωρούμε, **τύπο σύμβασης, πάλι αορίστου χρόνου, αλλά με χαρακτηριστικά μερικής απασχόλησης και αυξημένο το βαθμό κινδύνου για απόλυση.**

«E.: Όχι για αυτήν... για την τρίμηνη. Τώρα μιλάμε για την προηγούμενη εμπειρία που είχες πριν από αυτήν που δουλεύεις τώρα, την δουλειά...»

***Κατερίνα:** Ναι, ναι κατάλαβα. Ναι, ήμουν τετράωρη, πεντάωρη εκεί.*

E.: Α, και είχες αορίστου.

***Κατερίνα:** Ναι.*

E.: Ωραία, και ποιος ήταν ο μηνιαίος μισθός σου τότε;

***Κατερίνα:** Εεε...Γύρω στα 380.»*

E.: Για ποιον λόγο σταμάτησες να εργάζεσαι στην προηγούμενη θέση απασχόλησής σου;

***Κατερίνα.:** Με απέλυσαν.» (Γ.Ι.1., Κατερίνα, ερ. 12).*

- **2. Η αυξητική τάση της «άτυπης» συμφωνίας-συναίνεσης μεταξύ εργοδότη/τριας και εργαζομένου/ης για καταβολή της νόμιμης βάσει σύμβασης αμοιβής και επιπλέον ένα ποσό αδήλωτα (στην οποία σύμβαση αναγράφονται λιγότερες ώρες εργασίας και χαμηλότερη αμοιβή. Κατά συνέπεια, λιγότερα ένσημα για τον/την εργαζόμενο/η αλλά και χαμηλότερο ποσό των ενσήμων, που καλείται να καταβάλει ο/η εργοδότης)**
- Η προαναφερθείσα τάση φαίνεται να έχει ενταθεί αρκετά σε όλες τις μορφές επισφαλούς εργασίας, ιδίως στην εποχιακή εργασία, και να **αποτελεί, ουσιαστικά ένα «κοινό» μυστικό μεταξύ των εργοδοτών και των εργαζομένων, καθιστώντας, κατά τη γνώμη μας, την εν λόγω άτυπη συμφωνία-συναίνεση, ως μία «κανονικότητα», η οποία «ατύπως νομιμοποιείται και διευρύνεται» από τη σιωπή - συναίνεση των ίδιων των εργαζομένων αλλά και τη μη διεκδίκηση των δεδουλευμένων τους και των εργασιακών τους δικαιωμάτων, λόγω βιοποριστικής ανάγκης και έλλειψης εναλλακτικών επιλογών εύρεσης εργασίας με πιο μόνιμο χαρακτήρα.**
- Επιβεβαιώνοντας, μ' αυτό τον τρόπο τη θεώρηση του ILO (2011) περί της διεύρυνσης των επισφαλών μορφών εργασίας λόγω της παράκαμψης από την πλευρά των εργοδοτών του ρυθμιστικού πλαισίου ή πολλές φορές την εύρεση κενών εντός των κανονισμών για τη διατήρηση ή την αύξηση της κερδοφορίας της επιχείρησής τους σε βάρος των υπαλλήλων τους (ILO, 2011).

- « [...] αλλά (δίνει έμφαση) ο υπάλληλος ας πούμε σε μία μικρή τοπική κοινωνία, όπως είναι εδώ, εάν δεν είναι ευχαριστημένος με την εργασία ή δηλώνεται πολλά μαύρα ή τον εκμεταλλεύονται...πολύ απλά εάν μιλήσει,...θα μαθευτεί. Οπότε (γέλιο) η επόμενη επιχείρηση, που θα αναζητήσει δουλειά, δεν θα μπει στον κόπο να τον προσλάβει (μικρό γέλιο). [...] «Οπότε αμαυρώνεσαι κατευθείαν γίνεσαι το μαύρο πρόσωπο, οπότε (δίνει έμφαση) δεν μιλάς. Ο νόμος μπορεί να υπάρχει εκεί για να σε προστατέψει (δίνει έμφαση) ήδη. Απλά ο κόσμος δεν είναι ενήμερος, για το, τα δικαιώματα του. Και δεύτερον, δεν μιλάει. Λόγω του φόβου.» [...] το...ο εργοδότης μου με ασφαλίζει οχτάωρο (χαμηλώνει τον τόνο της φωνής) κανονικά, παίρνω αυτά που πρέπει, απ' το νόμο. Κάνει ότι μπορεί. Εάν εμφανισθεί, ας πούμε, ότι...εάν με πιάσουν εμένα π.χ. υποτίθεται ότι το δικό μου ωράριο τελειώνει στις 10:00.», [...] Ή ας πούμε π.χ. το βραδινό, είναι το βραδινό ωράριο είναι πιο...το βραδινό ένσημο μετά τις 10.00 είναι πιο ακριβό.», «Την Κυριακή λόγω και εκεί το ότι το ένσημο, η Κυριακή μετριέται ως διπλή μέρα είναι λίγο πιο ακριβό. Βασικά νομίζω ότι όλη η τοπική κοινωνία εδώ, ότι όλη η τοπική κοινωνία την Κυριακή πλέκει πλεξούδες στα λιβάδια ξέρω, κυνηγάει πεταλούδες (χαμόγελο-μικρό γέλιο). Δηλαδή δεν είμαι σίγουρη αν υπάρχει, αν φαίνεται εργαζόμενος που δουλεύει την Κυριακή (μικρό γέλιο)» (Γ.Ι.2. Γεωργία, ερ. 49).
- «[...] πάντως εγώ είχα κάνει αυτή την συμφωνία με τα...μετρητά, και επίσης η σύμβασή μου μπαίνοντας στην εταιρεία ήτανε δίμηνη.» (Γ.Π.1, Μαρία).

IV. Αίτια Επιλογής ή Παραμονής σε Επισφαλείς Θέσεις Εργασίας και Συνθήκες Εργασίας

Αναφορικά με τα αίτια επιλογής ή παραμονής σε θέσεις επισφαλούς εργασίας, στην πλειοψηφία τους οι συνεντευξιαζόμενοι/ες απάντησαν ότι οι κύριοι λόγοι ήταν:

1. Η έλλειψη εναλλακτικών επιλογών, σε σχέση με την αδυναμία εύρεσης μόνιμης ή πλήρους απασχόλησης ή πάνω στο αντικείμενο των σπουδών τους, επιβεβαιώνοντας τόσο την αντιστοιχία που υπάρχει μεταξύ εκπαιδευτικού συστήματος και αγοράς εργασίας, όσο και την αδυναμία του συστήματος να εντάξει νέους/ες σε πλήρεις και μόνιμες θέσεις απασχόλησης στην Ελλάδα: *«Εντέλει κοιτώντας την κατάσταση η οποία επικρατεί με την ό, την όλη οικονομική κατάσταση, η οποία επικρατεί και με την ανεργία, η οποία προκύπτει σε πολλούς κλάδους, δεν κατάφερε, δεν θεωρούσα ότι θα κατάφερνα εύκολα να βρω ανταπόκριση από τις σπουδές μου τις προπτυχιακές και εφόσον είχα ένα υπόβαθρο επαγγελματικό, θέλησα να το αξιοποιήσω και θεωρητικά [...]» (Γ.Ι.3., Αναστάσης, ερ. 25),*

2. Βιοποριστικοί λόγοι: *«Οπότε είχα λίγο ξεμείνει από χρήματα, εε..μέσα στην κατάσταση αυτή του κορωνοϊού κλπ., γιατί είχα κάνει και την επιλογή να ξεπληρώσω το αμάξι μου πριν γίνει όλο αυτό, οπότε τα χρήματα που είχα στην άκρη πήγαν στο αμάξι, δεν είχα κάποια ασφάλεια, κάποιο μαξιλαράκι πίσω, όποτε...είχανε, είχα λίγο ξεμείνει. [...] Εεε...λόγω χρημάτων το δέχτηκα. Είχα ανάγκη τα χρήματα, τα παραπάνω.» (Γ.Π.1, Μαρία).*

«Προσπάθησα να μπω σε κάποιον παιδικό σταθμό να κάνω κάποια πρακτική. Τότε δεν έπαιρναν άτομα και έτσι το άφησα. Δεν μπορούσα και να μείνω χωρίς δουλειά, αναγκαστικά μπήκα σε άλλο κλάδο... Με στενοχωρεί που έρχομαι να εργαστώ για τέσσερις ώρες και να μην παίρνω αυτά που πρέπει να πάρω, και στο τέλος του μήνα απογοητεύομαι που παίρνω λίγα χρήματα» [Γ.Ι.5, Μαρία Π.]

3. Οι μορφές επισφαλούς εργασίας επιτρέπουν σε αυτούς/ές να συνεχίσουν ή να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους: *«[...] η οποία θα...εε..με βοηθήσει να τελειώσω, κατ' αρχάς, το μεταπτυχιακό μου.» (Γ.Π.1, Μαρία)*

4. Ανάγκη ενίσχυσης του βιογραφικού τους (αναφορικά με την εργασιακή εμπειρία τους) στην αρχή της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας: *«[...] γιατί θέλω να μαζέψω εμπειρίες, θέλω να δουλέψω σε διάφορους τομείς, θέλω να δω τι μου αρέσει, εε...θέλω να κάνω το βιογραφικό μου πιο πλούσιο αν γίνεται, έτσι ώστε όταν θα είμαι έτοιμη να κατασταλάξω επαγγελματικά να είμαι ανταγωνιστική, εε...με το βιογραφικό που θα έχω και να μπορώ να βρω εύκολα, να, να, να επιλέξω στη δουλειά, που θα επιλέξω και εγώ» (Γ.Π.1., Μαρία)*

5. Αντιμετωπίζουν την εργασία αυτή ως ένα μεταβατικό στάδιο ανάμεσα στη φάση των σπουδών και την επαγγελματική τους αποκατάσταση, θεωρώντας ότι με αυτόν τον τρόπο έχουν τη δυνατότητα, χωρίς να είναι άνεργοι/ες, να κάνουν έναν καλύτερο σχεδιασμό των επόμενων επαγγελματικών τους κινήσεων (π.χ. αποταμίευση χρημάτων ή πιο στοχευμένη αναζήτηση μιας θέσης εργασίας που να σχετίζεται με τις σπουδές τους): *«Επέλεξα την part-time απασχόληση αν και τα χρήματα που έπαιρνα ήταν πολύ λίγα, αλλά ήταν συνειδητό αυτό. Επίσης είχα ψάξει τι θα μπορούσα να κάνω στο ελεύθερό μου χρόνο και έκανα μια εξειδίκευση στη συμβουλευτική σταδιοδρομίας και με ενδιέφερε να ανοίξω και αυτήν την πόρτα την επαγγελματική, οπότε είχα τον χρόνο να κάνω και την πρακτική μου άσκηση, που κέρδισα και από εκεί πολλές γνώσεις και δεξιότητες» (Γ.Π.2, Νεφέλη)*

«Χάρης: Για μένα η part-time δουλειά μειονεκτήματα δεν έχει. Έχει μόνο πλεονεκτήματα. Το πλεονέκτημα είναι ότι μπορώ να ασχοληθώ περισσότερο με τη ζωή μου... Ε: Αν κάποιος σας προσέφερε τώρα μια εργασία πλήρους απασχόλησης θα την επιλέγατε; Χάρης: Το πιθανότερο είναι να μην δεχόμουν την πλήρη απασχόληση, διότι αυτό που κάνω αυτή τη στιγμή έχει μια σχέση με αυτό που σπουδάζω, οπότε θα ήθελα να το συνεχίσω... Και στο ωράριο όποια ευλυγισία θέλω είναι πιθανή» (Γ.Ι.6, Χάρης)

6. Η απασχόλησή τους σε θέσεις επισφαλούς εργασίας σε μεγάλες εταιρείες τους/τις δίνει ένα αίσθημα ασφάλειας, στοιχείο που τους/τις κάνει διστακτικούς να τις εγκαταλείψουν για να αναζητήσουν μια άλλη θέση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

V. Αντίκτυπος της επισφαλούς απασχόλησης στη ζωή και στη βιοτική τροχιά των νέων και ζητήματα δημόσιας εμπιστοσύνης

Αναφορικά με τον αντίκτυπο της επισφαλούς εργασίας στη βιοτική τροχιά των νέων, από τα ερευνητικά ευρήματα στην Περιφέρεια Κρήτης προέκυψε ότι:

- **Φαίνεται να υπάρχει εξάρτηση σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από τους γονείς τους (αναγκαστική παραμονή στο πατρικό σπίτι, ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης (τακτική ή σε περιπτώσεις ανάγκης) από τους γονείς προκειμένου να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους ή παροχή αγαθών κ.α.):**

«Όταν μπορούνε και άμα τους ζητήσω, ναι.» (Γ.Ι.1., Κατερίνα, ερ. 24),

«Εεε...γιαα...καθαρά βιοποριστικούς λόγους..[...] Γιατί χωρίς δουλειά το χειμώνα δεν μπορώ να πληρώνω νοίκια.[...]» (Γ.Ι.2. Γεωργία ερ.5)

«Οικονομικά, δεν με στηρίζουν. Ηθελημένα, ηθελημένα εγώ δεν θέλω να με στηρίζουν. Ωστόσο σίγουρα πολλές φορές με βοηθούν, φέρνοντάς μου τρόφιμα και διάφορα είδη σπιτιού, για το σπίτι. Διάφορες ανάγκες για το σπίτι.» (Γ.Ι.3., Αναστάσης, ερ. 24),

• Γενικότερο άγχος, οικογενειακά άγχη και περιορισμός των δραστηριοτήτων τους λόγω έλλειψης χρημάτων και ελεύθερου χρόνου, γεγονός που έχει συνέπειες στην κοινωνικοποίησή τους και στην προσωπική τους εξέλιξη:

«Με επηρεάζει αρκετά γιατί δεν έχω πολύ ελεύθερο,...έχω χρόνο αλλά δεν έχω πολύ χρόνο να κάνω άλλα πράγματα πέρα από αυτό. Δηλαδή θα δουλέψω, θα πάω να κοιμηθώ, θα..[.].» (Γ.Ι.2., Γεωργία, ερ.28).

«Εεε...όταν είμαι στη δουλειά το πρωί, εεε...δεν βλέπω τόσες ώρες τον μικρό, εεε.. να του κάνω μία απασχόληση, κάτι, να τον πάω βόλτα. Εεε...τα μειονεκτήματα είναι το βράδυ που...λίγο..χιμ...πώς να το πω τώρα...(μεγάλη παύση). Δεν ξέρω να το απαντήσω αυτό.[...] Οι βραδινές ώρες που...πάλι πρέπει να αφήσω κάπου τον μικρό. Αυτό.» (Γ.Ι.3., Κατερίνα, ερ. 28).

•Αδυναμία πραγματοποίησης: α) επαγγελματικών στόχων (π.χ. μια δική τους επιχείρηση) λόγω έλλειψης χρημάτων και φόβου σε σχέση με την γραφειοκρατία και το ασταθές ρυθμιστικό πλαίσιο:

«Εεε, θα ήθελα να ανοίξω γιατί έχω τελειώσει ονυχοπλαστική-μακιγιάζ, αλλά έχω πάντα αυτό το φόβο στο..στα έξοδα, στις...υποχρεώσεις, σε....Αυτό.» (Κατερίνα, Γ.Ι.1. ερ. 40)

ή β) προσωπικών στόχων (δημιουργία οικογένειας) λόγω χαμηλών εσόδων από την εργασία τους

• **Ψυχολογικές συνέπειες:** έχουν άγχος, αισθάνονται απογοήτευση και θυμό καθώς και ανασφάλεια και αβεβαιότητα-απαισιοδοξία για το μέλλον, τόσο σε προσωπικό όσο και σε επαγγελματικό επίπεδο, ιδίως λόγω και της πανδημίας του COVID-19, που ενέτεινε την εργασιακή τους επισφάλεια:

«Προς τα προσωπικά μου συναισθήματα για αυτή τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή είναι άγχος, είναι στρες, είναι ότι λόγω και κορωνοϊού και αν συνεχιστεί αυτό θα επιφέρει πολλές αλλαγές και στην προσωπική μου και στις θέσεις εργασίας.» (Γ.Ι.2. Γεωργία, ερ. 51).

Επίσης, βιώνουν ότι γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους/τις εργοδότες/τριες και συχνά νιώθουν αδικημένοι/ες λόγω έλλειψης αξιοκρατίας στην αγορά εργασίας, θεωρώντας, σε κάποιες περιπτώσεις, ότι υπάρχει ανισότητα ως προς την εύρεση εργασίας μεταξύ των νέων που έχουν προσόντα ανώτατου εκπαιδευτικού επιπέδου και των νέων με μεσαίο και χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο:

«Ναι και σε...κάποιο επίπεδο που έχουν φτάσει, όποιος έχει φτάσει εκεί.[...] Να μην χρειάζεται π.χ. ένα δικτα, ένα μεταπτυχιακό να κάνεις, για να ξέρεις ότι θα σε πάρουνε σίγουρα σε μία θέση.» (Γ. Ι.1., Κατερίνα, ερ. 51).

Υπάρχει έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς και στο Κράτος Πρόνοιας και γενικότερα δυσπιστία και απαξίωση των πολιτικών προσώπων και πολιτικού συστήματος, το οποίο θεωρούν ότι δεν τους παρέχει ευκαιρίες και στερείται ηθικών αξιών:

«Γιατί ξέρουμε που ζούμε. Ε, 100 χιλιάρικα θα φάει ο ένας από' δω, θα φάει ο άλλος καμιά 50νταριά. Κάτι θα μείνει.» (Γ.Ι.2., Γεωργία, ερ. 51).

«Με αυτές τις καταστάσεις που βλέπουμε και βιώνουμε τα τελευταία χρόνια τι εμπιστοσύνη να έχεις; Δηλαδή όταν δεν υπάρχει Κράτος Πρόνοιας ... Ούτε το ταμείο ανεργίας επαρκεί. Γενικά το κράτος πιστεύω ότι δεν βοηθάει σε αυτόν τον τομέα. Ναι. Και δεν στηρίζει τον λαό του» (Γ.Ι.7, Άννα)

Το προαναφερθέντα σε συνδυασμό με την έλλειψη, κατ' αυτούς/ές, σύνδεσης του εκπαιδευτικού συστήματος με την αγορά εργασίας και με την υφιστάμενη δυσμενή κατάσταση των πραγμάτων στην οικονομία και στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα, τους/τις έχει οδηγήσει στο να θεωρούν πλέον, ως **καθοριστικούς παράγοντες** εύρεσης εργασίας:

α) τον βαθμό απελπισίας

«Βαθμός απελπισίας, χμ (μικρό γέλιο), για αρχή.[...] Ναι (χαμόγελο-μικρό γέλιο). Όταν είσαι άνεργος χρόνια ή έχεις πολύ καιρό να βρεις κάποια δουλειά, τα έξοδα τρέχουν (αύξηση της έντασης του γέλιου)...Κάνεις τα πάντα (μικρό γέλιο). Δεν είσαι επιλεκτικός (μικρό γέλιο). Θεωρώ (μικρό γέλιο).» (Γ.Ι.2., Γεωργία, ερ. 43),

β) και την εργασιακή εμπειρία, και δευτερευόντως τα πτυχία και τις ικανότητες,

-πεποίθηση-, που σε συνδυασμό και με όλα τα προαναφερθέντα ευρήματα καταδεικνύουν ξεκάθαρα αφενός τη αναγκαστική, και χωρίς άλλη εναλλακτική επιλογή λόγω βιοποριστικής ανάγκης, διαμόρφωση της νέας γενιάς σε ένα νέο είδος προκαριάτου (precarariat) (βλ. και Standing, 2014) με κύριες συνισταμένες την αβεβαιότητα, την ανασφάλεια και την κοινωνική ευαλωτότητα (βλ. και Σπυριδάκης, 2018) αλλά και τη σταδιακή αποδυνάμωση του standard framework of biography (Alheit & Bergamini, 1998: 122) της νέας γενιάς, μετατρέποντάς την σταδιακά σε precarious framework of biography.

6. Συμπερασματικές Επισημάνσεις

Συμπερασματικά, βάσει όλων των προαναφερθέντων, καθίσταται εμφανές ότι ναι μεν έχουν ληφθεί μέτρα σε σχέση με την αντιμετώπιση-πάταξη της αδήλωτης εργασίας (η οποία αποτελεί και μία από τις πιο επισφαλείς μορφές εργασίας) σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, αλλά και των υπόλοιπων τύπων επισφαλούς εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η πρωτοβουλία για την δημιουργία του **Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για την καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας** αλλά και των υπόλοιπων συναφών μέτρων που αφορούν στο φαινόμενο της επισφαλούς εργασίας, όπως επί παραδείγματι, η έναρξη της Καμπάνιας για την πάταξη της αδήλωτης εργασίας «**EU4FairWork**», τον Μάρτιο του 2020 (βλ. αναλυτικά European Commission/DG EMPL, 2020b: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1496&furtherNews=yes&langId=en&newsId=9568>), η ίδρυση της **Ευρωπαϊκής Αρχής Εργασίας (European Labour Authority)** στα τέλη Ιουλίου 2019, η οποία αποτελεί μέρος της πρωτοβουλίας του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (βλ. αναλυτικά ELA, 2020: <https://www.ela.europa.eu/>; European Parliament & Council of the European Union, 2019: 21-56), το **Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Πολιτικής για την Απασχόληση (European Employment Policy Observatory – EEPO)** (European Commission/DG EMPL, 2020c: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1086&langId=en>) αλλά και οι προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση, εν γένει (βλ. ενδεικτικά European Commission, 2012: 2-27).

Ωστόσο, όπως διαφαίνεται σε αρκετά Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας), ο αντίκτυπος της διεύρυνσης των επισφαλών μορφών απασχόλησης αφενός στο πεδίο της αγοράς εργασίας και της οικονομίας και αφετέρου στους/στις ίδιους/ες τους/τις εργαζομένους/ες, ιδίως στους/στις νέους/νέες, παραμένει μία τεράστια πρόκληση και πρόβλημα τόσο για την ίδια την Ε.Ε. όσο και για τα Κράτη-Μέλη με αμφίβολη, κατά τη γνώμη μας, επιτυχή επίλυση, ήτοι μείωση των μορφών και ποσοστών της επισφαλούς εργασίας. Τουλάχιστον για το βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο μέλλον.

Ο αντίκτυπος της Οικονομικής Κρίσης και συνακόλουθα Ύφεσης και τα πολύ αυστηρά δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπισή της σε ορισμένα Κράτη-Μέλη, όπως επί παραδείγματι στην Ελλάδα, καθώς και χρόνια ζητήματα σε επίπεδο αγοράς εργασίας και Κράτους Πρόνοιας, που εξακολουθούν να παραμένουν ανεπίλυτα, φαίνεται ότι έχουν αφήσει το αποτύπωμά τους στο εσωτερικό αρκετών Κρατών-Μελών της Ε.Ε.

Τα προαναφερθέντα σε συνδυασμό με την υφιστάμενη υγειονομική κρίση λόγω της πανδημίας του COVID-19, οι συνέπειες της οποίας είναι ήδη ορατές στις αγορές εργασίας και στις οικονομίες των Κρατών-Μελών θεωρούμε ότι προμηνύουν μία τρίτη Κρίση στην Ευρώπη (βλ. και Δρακάκη, 2018: 838), με την διαχείριση της από την πλευρά της Ε.Ε. να καθίσταται αβέβαιη, ιδίως για το εργατικό δυναμικό που απασχολείται σε επισφαλείς μορφές εργασίας.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στην Ελλάδα, όπως εύστοχα επισημαίνουν οι Kanelleas et al., (2020: 36): *«Κατά έναν αρκετά παράδοξο τρόπο πρέπει οι Έλληνες να αισθάνονται «ευτυχείς» που το ξέσπασμα της πανδημίας δεν συνέβη στην αρχή ή εν τω μέσω της σχετικά πιο σύντομης ελληνικής τουριστικής περιόδου, καθώς οι χιλιάδες επισκέπτες που συρρέουν στη χώρα από τα μέσα Απρίλη θα συνέβαλαν στην ταχύτερη εξάπλωση του ιού. Ταυτόχρονα όμως, οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα είναι ήδη εξαιρετικά ανασφαλείς για τις διαφαινόμενες συνέπειες της πολύμηνης (;) «παράλυσης» των τουριστικών ανταλλαγών στη μοναδική «βαριά βιομηχανία» της χώρας. Η σχετικά μικρή έως αναιμική – εν συγκρίσει με τις γειτονικές χώρες – εξάπλωση του ιού στην Ελλάδα αλλά και τα διαφαινόμενα αντίστροφα πρότυπα γεωγραφικής πόλωσης κέντρου-περιφέρειας δεν μοιάζουν, ωστόσο, καθησυχαστικά για την καθημαγμένη από την σχεδόν δεκαετή κρίση εθνική οικονομία. Πράγματι, το οικονομικό αποτύπωμα της πανδημίας αναμένεται να είναι ισχυρότερο στις λιγότερο ανεπτυγμένες και με χαμηλότερη κλαδική διαφοροποίηση περιφέρειες του Ευρωπαϊκού Νότου, όπως είναι οι ελληνικές.[...] Η εξάρτηση των περισσότερων ελληνικών περιφερειών από ένα εξαιρετικά περιορισμένο εύρος οικονομικών δραστηριοτήτων εκτιμάται ότι θα πολλαπλασιάσει τις δυσμενείς συνέπειες της εν εξελίξει ύφεσης (ΣΒΕ, 2020..... Το σκληρό αποτύπωμα της τρέχουσας πανδημίας εξελίσσεται ταχύτατα και φέρει τη δική του ιδιαίτερη διαλεκτική: δεν αφήνει καμία περιοχή ανεπηρέαστη αλλά, ταυτόχρονα, επηρεάζει με άνισο τρόπο τις διαφορετικές περιφέρειες. Ακόμη περισσότερο, αναμένεται να στιγματίσει άνισα τις αγορές εργασίας των περιφερειών αυτών, καθώς διαφορετικοί κλάδοι και τοπικές παραγωγικές ιδιαιτερότητες θα έχουν εξίσου διαφορετική ανταπόκριση στις τρέχουσες προκλήσεις. Οι εργαζόμενοι των κλάδων και περιφερειών αυτών πρέπει από τώρα να μεριμνήσουν αναπτύσσοντας τη δράση και τις πρωτοβουλίες τους.»* (Kanelleas et al., 2020: 37).

Πράγματι, το οικονομικό impact της πανδημίας ήδη είναι ιδιαίτερα ορατό και αναμένεται να οδηγήσει σε μεγάλη και πολυεπίπεδη Ύφεση, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Και όπως έχουμε ήδη επισημάνει, είναι πιθανό να οδηγήσει σε μεγαλύτερη επισφάλεια στην αγορά εργασίας, όσο και στο να πλήξει περισσότερο τους/τις ήδη επισφαλώς εργαζόμενους/ες (επί παραδείγματι τους εποχικά εργαζόμενους/ες στο χώρο του τουρισμού). Όλα τα προαναφερθέντα θέτουν μεταξύ άλλων ισχυρές προκλήσεις για το πλέγμα των δημόσιων πολιτικών (public policy complex).

Σας ευχαριστούμε για την προσοχή σας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

CCSA (2020). *How COVID-19 is changing the world: A Statistical Perspective*. Committee for the Coordination of Statistical Activities. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/CN-20200514-1?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2Fweb%2F covid-19%2F latest-releases%3Fp_id%3D101_INSTANCE_tZDXHckFrBzQ%26p_lifecycle%3D0%26p_state%3Dnormal%26p_mode%3Dview%26p_col_id%3Dcolumn-2%26p_col_count%3D1%26_101_INSTANCE_tZDXHckFrBzQ_delta%3D20%26_101_INSTANCE_tZDXHckFrBzQ_keywords%3D%26_101_INSTANCE_tZDXHckFrBzQ_advancedSearch%3Dfalse%26_101_INSTANCE_tZDXHckFrBzQ_andOperator%3Dtrue%26_r_p_564233524_resetCur%3Dfalse%26_101_INSTANCE_tZDXHckFrBzQ_cur%3D2.

CEDEFOP (2019). “Skills Forecast”. Available at: <http://www.cedefop.europa.eu/el/publications-and-resources/data-visualisations/skills-forecast> .

Commission of the European Communities (2007). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Stepping up the fight against undeclared work*. COM(2007) 628 final, Brussels, 24.10.2007. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0628>.

Duell, N. (2004). *Defining and assessing precarious employment in Europe: A review of main studies and surveys*. Discussion paper. Munich, December 2004, ECONOMIX Research & Consulting. Available at: <https://economix.org/a55ets/publications/1900-2018/ECONOMIXanalysis-precarious-employment-Europe.pdf>.

ELA (2020). “European Labour Authority-Role of the ELA”. Available at: <https://www.ela.europa.eu/>.

Emmenegger, P., Häusermann, S., Parlier, B., & Seeleib-Kaiser, M. (2012). How we grow unequal, in P. Emmenegger, S. Häusermann, B. Parlier & M. Seeleib-Kaiser (eds). *The Age of Dualization. The Changing Face of Inequality in Deindustrializing Societies*. Oxford, New York: Oxford University Press, pp. 3-26.

Eurofound (2018). *Overview of new forms of employment – 2018 update*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurofound/Wilkens, M. (2018). *Exploring self-employment in the European Union*. Presentation by M. Wilkens/Eurofound in the context of Peer Review on “The rise of precarious work (including bogus self-employment) – causes, challenges and policy options”, The Hague (the Netherlands), 19-20 April 2018. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=9040&furtherNews=yes#navItem-2>.

Eurofound (2019). *Platform work: Maximising the potential while safeguarding standards?*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: doi:10.2806/212968 & https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef19045en.pdf.

Eurofound (2020a). *Labour market change: Trends and policy approaches towards flexibilisation*. Challenges and prospects in the EU series. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: doi:10.2806/70018 & https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef19034en.pdf.

Eurofound (2020b). *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age*. New forms of employment series, Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: doi:10.2806/337167 & https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef19032en.pdf.

European Commission (2012). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a job-rich recovery*. COM(2012) 173 final, Strasbourg, 18.04.2012. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0173&from=EN>.

European Commission (2016a). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Launching a Consultation on a European Pillar of Social Rights*. COM(2016) 127 final, Strasbourg, 08.03.2016. Available at: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:bc4bab37-e5f2-11e5-8a50-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_1&format=PDF.

- European Commission (2016b). *ANNEX: First preliminary outline of a European Pillar of Social Rights. Accompanying to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Launching a consultation on a European Pillar of Social Rights.* COM(2016) 127 final ANNEX 1, Strasbourg, 08.03.2016. Available at: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:bc4bab37-e5f2-11e5-8a50-01aa75ed71a1.0004.02/DOC_2&format=PDF.
- European Commission (2017a). *Reflection Paper on the Social Dimension of Europe.* COM(2017) 206, 26/04/2017. European Commission.
- European Commission (2017b). *Education and Training Monitor 2017.* Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Commission (2017c). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Establishing a European Pillar of Social Rights.* COM(2017) 250 final, Brussels, 26.4.2017. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0250&from=EN>.
- European Commission (2020a). “European Pillar of Social Rights. Building a more inclusive and fairer European Union”. Available at: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights_en.
- European Commission (2020b). *Press Release: EU4FairWork: Commission launches campaign to tackle undeclared work.* Brussels, 2 March 2020. Available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_355.
- European Commission/DG EMPL (2020a). “Delivering on the European Pillar of Social Rights”. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1226&langId=en>.
- European Commission/DG EMPL (2020b). “EU4FairWork: Commission launches campaign to tackle undeclared work”. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1496&furtherNews=yes&langId=en&newsId=9568>.
- European Commission/DG EMPL & DG COMM (2020). *Special Eurobarometer 498. Report: Undeclared Work in the European Union.* Fieldwork: September 2019, Publication: February 2020. Available at: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2250>.
- European Parliament (2017). *Report on working conditions and precarious employment (2016/2221(INI)).* Committee on Employment and Social Affairs, Rapporteur: Neoklis Sylikiotis, A8-0224/2017, 14.06.2017. Available at: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0224_EN.pdf.
- European Parliament & Council of the European Union (2016). *Decision (EU) 2016/344 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on establishing a European Platform to enhance cooperation in tackling undeclared work.* OJ, L65, 11.03.2016. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016D0344>.
- European Parliament & Council of the European Union (2019). *Regulation (EU) 2019/1149 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 establishing a European Labour Authority, amending Regulations (EC) No 883/2004, (EU) No 492/2011, and (EU) 2016/589 and repealing Decision (EU) 2016/344 (Text with relevance for the EEA and for Switzerland).* L 186, 11.07.2019. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019R1149>.
- European Parliament, Council of the European Union, European Commission (2017). *The European Pillar of Social Rights.* 16 November 2017. Available at: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_en.pdf.
- Eurostat (2019). *Eurostat Regional Yearbook 2019 edition.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10095393/KS-HA-19%E2%80%991001-EN-N.pdf/d434affa-99cd-4ebf-a3e3-6d4a5f10bb07>.
- Eurostat (2020a). “Unemployment rate by sex (tesem120)”. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem120&plugin=1>.
- Eurostat (2020b). “Youth unemployment rate by sex (tesem140)”. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tesem140&plugin=1>.

- Featherstone, K. (2011). "The JCMS Annual Lecture: The Greek Sovereign Debt Crisis and EMU: A Failing State in a Skewed Regime". *Journal of Common Market Studies*, 49 (2), pp. 193-217.
- Florczak, I. & Otto, M. (2019). Precarious Work and Labour Regulation in the EU: Current Reality and Perspectives, in J. Kenner, I. Florczak, M. Otto (eds). *Precarious Work. The Challenge for Labour Law in Europe*. Cheltenham/UK, Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, pp. 2-21.
- Green, A. (2017). *The Crisis for Young People. Generational Inequalities in Education, Work, Housing and Welfare*. London: Palgrave Macmillan.
- ILO (2011). *From precarious work to decent work. Policies and regulations to combat precarious employment*. ILO: Geneva. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_dialogue/@actrav/documents/meetingdocument/wcms_164286.pdf.
- ILO (2016). *Diagnostic report on undeclared work in Greece*. International Labour Office, Employment Department, Informal Economy Unit. Geneva: ILO. Available at: https://www.ilo.org/emppolicy/pubs/WCMS_531548/lang-en/index.htm.
- ILO (2020). *ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Second edition*. 07/04/2020. International Labour Organization. Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_740877.pdf.
- Kalleberg, A. L., & Vallas, St. P. (2017). Probing Precarious Work: Theory, Research, and Politics. In A. L. Kalleberg, & St. P. Vallas (eds.), *Precarious Work (Research in the Sociology of Work)*. (Volume 31) Emerald Publishing Limited, pp. 1-30.
- Kotroyannos, D., Lavdas K., Papadakis, N., Kyridis, A., Theodorikakos, P., Tzagkarakis, S.-I, Drakaki, M. (2015). An Individuality in Parenthesis? Social Vulnerability, Youth and the Welfare State in Crisis: On the Case of Neets, in Greece, within the European Context. *Studies in Social Sciences and Humanities*. 3 (5), pp. 268-279. Available at: <https://ideas.repec.org/a/rss/jnljsh/v3i5p4.html>.
- Lodovici, M. S., & Semenza, R. (Eds.). (2012). *Precarious work and high-skilled youth in Europe*. (Vol. 937). Milan: FrancoAngeli.
- Matsaganis, M. (2011). "The welfare state and the crisis: the case of Greece". *Journal of European Social Policy*, 21 (5), pp. 501-512. Available at: <https://doi.org/10.1177/0958928711418858>.
- Matsaganis, M. (2013). *The Greek Crisis: Social Impact and Policy Responses*. Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- OECD (2014). *How does GREECE compare? September 2014. OECD Employment Outlook 2014*. Paris: OECD. Available at: <http://www.oecd.org/greece/EMO-GRC-EN.pdf>.
- OECD (2020a). *COVID-19: Protecting people and societies*. OECD. Available at: <https://www.oecd.org/inclusive-growth/resources/COVID-19-Protecting-people-and-societies.pdf>.
- OECD (2020b). 2020). *How's Life? 2020: Measuring Well-being*. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>.
- Papadakis, N., and Drakaki, M., Papargyris, A., Dafermos, V., Basta, M., Theodorikakos, P., Pandis, P., Kyridis, A. (2017a). "Painted from life..." *A Disengaged Youth? Young People and NEETs in a devastated country*. LLAKES Research Paper 59. UK/London: UCL/Institute of Education/LLAKES, pp. 1-40. Available at: <http://www.llakes.ac.uk/research-papers>.
- Papadakis, N., Drakaki, M., Kyridis, A., Papargyris, A. (2017b). Between a frightening Present and a disjointed Future. Recession and social vulnerability in the case of Greek Neets: Socio-demographics, facets of the Crisis' Impact and the revival of the intergenerational transmission of poverty. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 4(18), pp. 8-20. Available at: doi:10.14738/assrj.418.3688.
- Papadakis, N., Dafermos, V., Drakaki, M., Papargyris, A. (2018). Recession and Social Vulnerability among Youth: Socio-Demographics, Facets of the Crisis' Impact and the Revival of the Intergenerational Transmission of Poverty in Young People and NEETs in Today's Greece, in in P. Calogiannakis, N. Papadakis, A. Ifanti (eds), *Crisis in Education. Socio-Economic, Political & Cultural Challenges*. Cyprus/Nicosia: HM Studies & Publishing, pp. 176-195.

Papadakis, N., Kyridis, A., Drakaki, M., Ziontaki, Z. (2020). Prometheus Bound? Facets of the ongoing economic crisis' impact on the Greek Higher Education and the academic life, in A. Konik (ed.), *The influence of economic crisis on academic life in Greece*. Krakow: Krakow Andrzej Frycz Modrzewski University (under publication).

Resolution Foundation (2020). *Doing what it takes: Protecting firms and families from the economic impact of coronavirus*. March. Resolution Foundation. Available at: <http://www.resolutionfoundation.org/publications/doing-what-it-takes/>.

Rifkin, J. (2003). Rethinking the Future of Employment in the E.U, in the European Conference on «*The future of work. Key challenges for the European Employment Strategy*». Athens, 13-14 February 2003.

Rubery, J., Grimshaw, D., Keizer, A., & Johnson, M. (2018). Challenges and contradictions in the 'normalising' of precarious work. *Work, Employment and Society*, 32 (3), pp. 509-527.

Standing, G. (2014). *The precariat: the new dangerous class*. London/UK, New York/N.Y.: Bloomsbury.

Trif, A.& Koukiadaki, A. (2017). *Precairous Work in Greece and Romania: Mind the Reduced Gap between Standard and Non-standard Employment*. Paper presented in IREC 2017 entitled: Between Core and Peripheries. Warsaw: 8-9 September 2017, Available at: https://www.researchgate.net/publication/320685765_Precarious_Work_in_Greece_and_Romania_Mind_the_Reduced_Gap_between_Standard_and_Non-standard_Employment_IREC_2017.

Ελληνόγλωσση

Alheit, P. & Bergamini, St. (1998). Βιογραφική έρευνα και έρευνα ιστοριών ζωής, στο Σ. Παπαϊωάννου, P. Alheit & H. Salling Olesen (επιμ.), *Κοινωνικός Μετασχηματισμός, Εκπαίδευση και Τοπική Κοινωνία*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης – Τμήμα Κοινωνιολογίας & Διεθνές Μεταπτυχιακό Θερινό Σχολείο, σσ. 121-130.

Δρακάκη, Μ. (2018). *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική για τη Διά Βίου Μάθηση, την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση και την Απασχολησιμότητα, στο Πλέγμα των Δημόσιων Πολιτικών, στο Πλαίσιο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020»*. Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή. Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Κρήτης, ND: 44993. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/10442/hedi/44993> & <https://elocus.lib.uoc.gr/dlib/0/f/c/metadata-dlib-1543840148-683743-2341.tkl>.

ΕΙΕΑΔ (2017). *Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας Ενδιάμεση Έκθεση Αποτελεσμάτων 2017*. Αθήνα: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού – Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Διαθέσιμο στο: http://lmds.eiead.gr/?page_id=325.

ΕΙΕΑΔ (2018). *Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας. Ετήσια Έκθεση 2018*. Αθήνα: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού – Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Διαθέσιμο στο: <http://lmds.eiead.gr/>.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). *Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων*. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_el.pdf.

ΙΝΣΕΤΕ/Ίκκος, Α., & Κουτσός, Σ. (2019). *Η συμβολή του Τουρισμού στην ελληνική οικονομία το 2018. 1^η εκτίμηση (προσωρινά στοιχεία) – Μάιος 2019*. ΙΝΣΕΤΕ. Διαθέσιμο στο: https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/02/Tourism-and-Greek-Economy_2017-2018.pdf.

Kanelleas, A., Psarologos, D., Voulgaris, D., Gourzis, K., & Gialis, S. (2020). Το σκληρό άνισο περιφερειακό αποτύπωμα της πανδημίας: Μια αποτίμηση με βάση το «COVID-19_Regional_Labour» web GIS για τον Μεσογειακό Ευρωπαϊκό Νότο. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τομ.154, σσ.29-39. doi:<https://doi.org/10.12681/grsr.23227>.

- Καρακιουλάφη, Χ., Σπυριδάκης, Μ., Γιαννακοπούλου, Ε., Καραλής, Δ., Σώρος, Γ. (2014). *Ανεργία και εργασιακή επισφάλεια. Διαστάσεις και επιπτώσεις σε καιρό κρίσης*. Μελέτη 31, Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, Αθήνα: ΙΝΕ-ΓΣΕΕ.
- ΜΕΑΕΠΚ (2016). *Π.1.1. Έκθεση Αποτύπωσης Αγοράς Εργασίας βάσει Δευτερογενών Στοιχείων*. Ερευνητικό Έργο: Περιφερειακός Μηχανισμός Παρακολούθησης της Αγοράς Εργασίας στην Κρήτη (ΚΑ 4523). Ιούλιος 2016, Ρέθυμνο: ΜΕΑΕΠΚ (αδημοσίευτο Παραδοτέο).
- ΜΕΑΕΠΚ (2019). *Π.2.2. επικαιροποίηση Δεδομένων για την Αγορά Εργασίας στην Κρήτη 2018*. Ερευνητικό Έργο: Περιφερειακός Μηχανισμός Παρακολούθησης της Αγοράς Εργασίας στην Κρήτη (ΚΑ 4523). Ιανουάριος 2019, Ρέθυμνο: ΜΕΑΕΠΚ (αδημοσίευτο Παραδοτέο).
- Παπαδάκης, Ν. (2006). *Προς την «Κοινωνία των Δεξιοτήτων»; Τα Όρια της Υπερεθνικότητας, το Διακύβευμα της Απασχολησιμότητας και οι Πολιτικές Κατάρτισης: Όψεις του Πεδίου και Σχεδιάγραμμα Ανάλυσης*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Σάκκουλας.
- Παπαδάκης, Ν. (2018). Το Κοινωνικό Κόστος της Κρίσης, Ανισότητες, Ανεργία- Επισφάλεια και Ευρωσκεπτικισμός στην Ευρώπη σήμερα. Σημειώσεις για την κατάσταση των πραγμάτων και τις προκλήσεις για τη δημόσια πολιτική σε Ευρώπη και Ελλάδα. *Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης*, τ.χ. 9. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 5-24.
- Παπαδάκης, Ν., Κυρίδης, Α., Παπαργύρης, Α., Θεοδωρικάκος, Π. (2016). Προς ένα ισόρροπο ολισμό ποσοτικής και ποιοτικής κοινωνικής έρευνας σε έρευνες μεγάλης κλίμακος: Η περίπτωση της μεθοδολογικής στρατηγικής της έρευνας «Βαρόμετρο Απόπτων», στο Ι. Πουργιώτακης & Χ. Θεοφιλίδης (επιμ.), *Ερευνητική μεθοδολογία στις κοινωνικές επιστήμες και στην εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο, σσ. 431- 464.
- Παπαδάκης, Ν., Παπαργύρης, Α., Δαφέρμος, Β., Δρακάκη, Μ., Πλυμάκης, Σ. (2016). Ζητήματα βιοτικής τροχιάς, στρατηγικές επιβίωσης, δημόσια εμπιστοσύνη και πολιτική συμπεριφορά των Neets στην Ελλάδα σήμερα, στο Ν. Παπαδάκης, Α. Κυρίδης, Ν. Φωτόπουλος (επιμ.), *Νέα Γενιά και NEETs στην Ελλάδα της Κρίσης. Οι Επείγουσες Διαστάσεις του Προβλήματος: Έρευνα και Ολοκληρωμένη Παρέμβαση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σσ. 57-79.
- Σπυριδάκης, Μ. (2018). *Homo Precarius. Εμπειρίες Ευαλωτότητας στην Κρίση*. Αθήνα: Πεδίο.
- Τριανταφύλλου, Χρ. (2008). Η Επισφαλής Εργασία στην Ελλάδα. *ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ*, τχ.148, Μάρτιος 2008, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, σσ. 8-18. Διαθέσιμο στο: <https://www.inegsee.gr/wp-content/uploads/2014/02/files/148-MARTIOS-2008.pdf>.
- Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2020). «Νομοθεσία». Διαθέσιμο στο: <https://www.ypakp.gr/>.

Έρευνες της Eurostat από τις οποίες αντλήθηκαν στοιχεία

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

- Involuntary part-time employment as percentage of the total part-time employment, by sex and age (%) [lfsa_eppgai]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_eppgai&lang=en
- Labour market transitions – annual data [lfsi_long_a]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_long_a&lang=en
- Part-time employment and temporary contracts - annual data [lfsi_pt_a]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_pt_a&lang=en
- In-work at-risk-of-poverty rate by full-/part-time work - EU-SILC survey [ilc_iw07]
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_iw07&lang=en
- In-work at-risk-of-poverty rate by type of contract - EU-SILC survey [ilc_iw05]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_iw05&lang=en
- Inactive population by sex, age and citizenship (1 000) [lfsa_igan]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_igan&lang=en
- Part-time employment as percentage of the total employment, by sex and age (%) [lfsa_eppga]
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_eppga&lang=en
- Temporary employees by sex, age and main reason [lfsa_etgar]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_etgar&lang=en
- Unemployment by sex, age and citizenship (1 000) [lfsa_ugan]
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ugan&lang=en
- Employment by sex, age, professional status and full-time/part-time (1 000) [lfsa_eftpt]
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_eftpt&lang=en
- Employees by educational attainment level, sex, age and full-time/part-time employment (%) [edat_lfs_9907]
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfs_9907&lang=en